

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ ОБЩИНА КРУШАРИ 2014 - 2020 г.

2013 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Анализ на икономическото и социалното състояние на общината	4
I. Обща характеристика/профил на общината - Географско положение и територия - Природни ресурси и условия - Защитени територии и биоразнообразие - Културно-исторически паметници	4
II. Състояние на местната икономика - Структура на икономиката - Инвестиции - Заетост и производителност на труда - Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност	13
III. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси - Демографско състояние и тенденции - Трудов пазар и безработица - Доходи на населението - Социална сфера	29
IV. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията - Транспортна инфраструктура и достъпност - Енергийни мрежи, използване на възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност - Телекомуникации и широколентов достъп - ВиК	47
V. Екологично състояние и рискове - Състояние на компонентите на околната среда - Отпадъци и управление на отпадъците	51
VI. Административен капацитет	53
VII. SWOT-анализ	55
II. Цели и приоритети за развитие на Община Крушари за периода 2014-2020 г.	57
1. Стратегическа рамка за планиране и програмиране на развитието на Община Крушари 2014-2020 г. и приемственост	57
2. Стратегическа рамка на ОПР на Община Крушари 2014 - 2020 г.	61
3. Индикативна финансова таблица, обобщаваща необходимите ресурси за изпълнение на ОПР	84
4. Индикатори за измерване на напредъка в изпълнението на ОПР	85
5. Действия по наблюдението, оценката и актуализацията на ОПР	88
6. Действия за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност	90
7. Приложения	94

ИЗПОЛЗВАНИ ОБОЗНАЧЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДВ	Държавен вестник
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда“
ДСП	Дирекция “Социално подпомагане”
ДФЗ	Държавен фонд “Земеделие”
ЕИСУРР	Единна информационна система за управление на регионалното развитие
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Защитени територии
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от Структурните инструменти на Европейския съюз
МИГ	Местна инициативна група
МРР	Министерство на регионалното развитие
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МСП	Малки и средни предприятия
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НПО	Неправителствени организации
НПРР	Национален план за регионално развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Р България
НСРР	Национална стратегическа референтна рамка
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ОП	Оперативна програма/оперативни програми
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет“
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПР	Общински план за развитие
ОПРКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“
ПСОВ	Пречиствателни станции за отпадъчни води
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план/общи устройствени планове

I. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНАТА

I. Обща характеристика/профил на общината

1. Географско положение и територия

Община Крушари с административен център с. Крушари е разположена в Североизточен район на Република България, област Добрич. На север граничи с Република Румъния, на изток с община Ген. Тошево, област Добрич, на запад с община Кайнарджа, област Силистра и община Тервел, област Добрич и на юг с община Добричка.

На територията на община Крушари са разположени 19 населени места - Абрит, Александрия, Бистрец, Габер, Добрин, Ефрейтор Бакалово, Загорци, Земенци, Зимница, Капитан Димитрово, Коритен, Крушари, Лозенец, Огняново, Полковник Дяково, Поручик Кърджиево, Северняк, Северци, Телериг. Най-отдалеченото селище е на 22 км от административния център с. Крушари. По отношение на категоризацията на селата: с. Крушари е средно по големина (с население над 1000 души), 7 села са малки (от 200 до 1000 души), 11 села са с население под 200 души. Гъстотата на населението в общината е 10,89 жители на км², която е 3,69 пъти по-ниска от средната гъстота за област Добрич (40,19 души/кв. км). В общината живее 2,4 % от населението на областта.

Таблица 1: Основни показатели на територията - 2012 г.:

Територия км ²	в Население 2012 г.	Гъстота д/ км ²	Населени места	Села
417,46	4510	10,89	19	19

С. Крушари се намира на 32 км от областния център гр. Добрич, на 85 км от гр. Варна, на 70 км от Балчик и от Силистра. Териториалната достъпност се осъществява чрез сухопътни транспорти връзки. Основните транспортни артерии са пътищата от третокласната пътна мрежа :

III-293 - О.п. Добрич - Паскалево - Крушари - Коритен - границата с Румъния - дължина 26,4 км.

III-2932 - Крушари - Полковник Дяково - Добрин - Красен - Росица - 10,6 км.

III - (О.п. Силистра - о.п. Дулово) - Алфатар - Войново - Кайнарджа - Краново - Капитан Димитрово - Коритен - 11,4 км.

III - (Средище - Хитово) - Оногур - Ефрейтор Бакалово - Телериг - Крушари - 17,4 км

Пътищата четвърта категория са 61 км.

Предстои изграждането на нов гранично-пропускателен пункт между България и Румъния при с. Северняк. Реконструкцията на пътя Александрия - Коритен - Северняк - граница с Република Румъния ще се извърши по проект на Оперативна програма „Трансгранично сътрудничество Румъния - България”. Пътят е от ключово значение за връзката между двете страни.

Територията на община Крушари е с обща площ от 417458 дка. В баланса на територията преобладават земеделските земи - 321248 дка, което представлява 76,95 % от площта на общината.

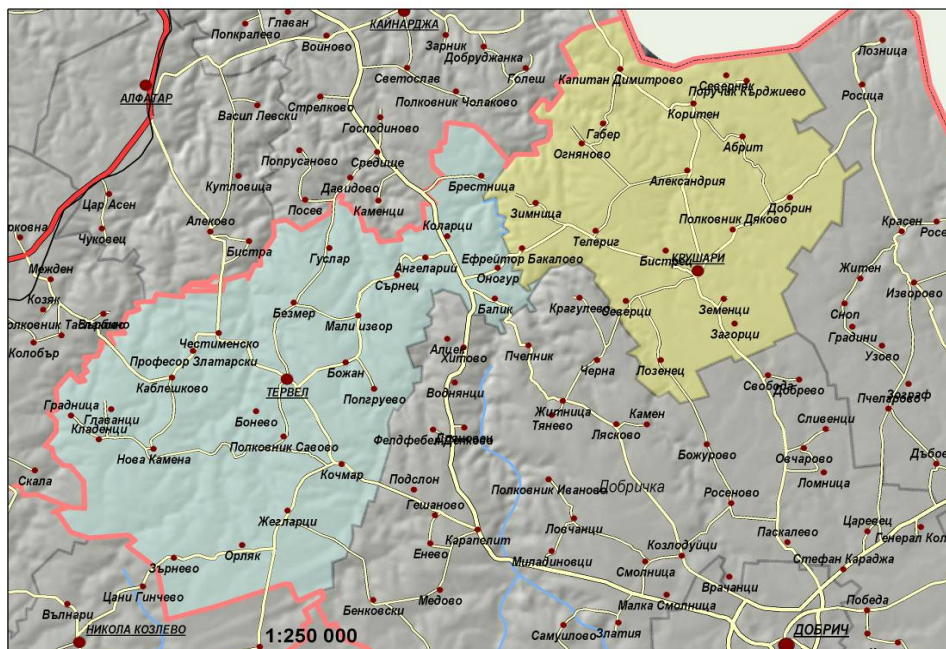
Таблица 2: Баланс на територията

Общини	Обща площ (дка)	Територия по вид					
		Земеделска	Горска	Насел. места и др. урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
		Общо					
Обл.Добрич	4719713	3851863	534723	255351	13182	6768	37521
Крушари	417458	321248	76080	16829	973	312	2016
% от областта	8,84%	8,34%	14,28%	6,69%	7,38%	4,60%	5,37%

Територията на община Крушари представлява 8,84 % от Добричка област, а нейното население - 2,38 % от населението на областта по данни от 2012 г.. Общината е малка, слабо населена, отдалечена от големите пазарни центрове и остава встрани от основни транспортни коридори. Предстоящото изграждане на гранично-пропускателен пункт при с. Северняк е фактор, който се очаква да

повлияе върху затвореността, да подобри транспортния достъп и да създаде шансове за развитие.

Карта на територията

2. Природни ресурси и условия

2.1 Релеф

Община Крушари е разположена в източната част на Дунавската равнина и се характеризира с нискохълмист релеф, леко наклонен на север и изток, поради което преобладават северните, североизточните, северозападните и източни изложения. Теренът е с надморска височина 50-300 м, като в по-голямата си част е равнинен с надморска височина около 200 м.

2.2 Климатични условия

Община Крушари попада в умереноконтиненталната климатична област. Основно влияние оказват трансформираните океански въздушни маси, нахлуващи предимно от северозапад и запад, континентални въздушни маси на умерените ширини, нахлуващи предимно от североизток, както и формирани над самия Балкански полуостров. Известно влияние при формирането на местния климат оказва и близко разположения Черноморски басейн. Откритостта на Дунавската равнина на север позволява безпрепятствено нахлуване на студените континентални въздушни маси, поради което зимата е доста студена, пролетните

мразове са често явление, лятото е сравнително топло. Средната годишна температура е около 11°, юлският максимум е около 36°, а януарският минимум - 25°. Годишната сума на валежите се движи от 480-550 мм, т.е. районът е един от най-сухите в страната. Средният брой на дните със снежна покривка е 83. Годишната продължителност на слънчевото греене е над 2200 часа.

2.3 Почви

Почвите, разпространени на територията на Община Крушари, са основно черноземи - карбонатни, типични и излужени, с рохкав строеж. На откритите места в обработваемите земи се наблюдават проявления на ветрова ерозия. Нейно ефикасно противодействие са създадените полезащитни горски пояси, които същевременно изпълняват снегозадържащи и влагозадържащи функции в района.

Процентното съдържание на хумус е между 4 и 6%. Почвите са сравнително добре запасени с основните за растенията хранителни елементи - К, N и Р.

2.4 Минерални ресурси

На територията на Община Крушари не са открити полезни изкопаеми, освен кариерни материали в незначителни количества в с. Телериг.

2.5 Водни ресурси

Община Крушари е бедна на повърхностни водни ресурси. Липсват повърхностно течащи води, характерен е непостоянен речен режим. При силни дъждове и при топене на снеговете по суходолията се събират течащи води в деретата, които по-късно пресъхват. При големи дъждове водите прииждат с голяма сила и унищожават всичко по леглата си.

Подпочвените води се намират най-малко на 25 м дълбочина. За питейни нужди експлоатацията им става посредством сондажи на дълбочина 500-1000 м.

На територията на Община Крушари са изградени два микроязовира, захранвани от естествени водоизточници, като сумарната водна площ на двата язовира е 325 дка. Единият от тях е на границата с Община Тервел и се захранва от река Добричка. Вторият язовир се намира край с.Абрит в местността Залдапа.

Собственост е на „Напоителни системи” - гр.Варна, стопанисван от двама концесионери. Водата от двата язовира не се използва за изкуствено поливане.

В общината има голям брой естествени водоизточници. В селата Александрия, Северци, Коритен, Телериг, Ефр.Бакалово, Габер, Капитан Димитрово, Абрит, Полковник Дяково действат десетки естествени чешми. За качеството на водата им не са правени задълбочени изследвания. За част от тях има изготвени лабораторни проби, които показват негодността на водата за пиене, но завишените стойности на откритите нитрати не възпират хората от общината да ги ползват за поливане, пиене и др.

Край язовира в с. Абрит е каптиран извор за трапезна вода. Обектът е в процес на разработка, като инвестиционните намерения на концесионера са в непосредствена близост до извора да бъде изграден цех за бутилиране на трапезна вода и безалкохолни напитки.

2.6 Горски ресурси

Горските територии заемат площ от 76080 дка (18,22 % от територията община Крушари, при средно за област Добрич - 11,32%). Преобладават горите на възраст до 50 год., които са около 70% от залесената площ. Естествените насаждения заемат около 40 %, горски култури около 60%. Горите от местни широколистните видове са около 30% от залесената площ.

Полезащитните горски пояси обхващат площ от 74,1 ха.

Преобладаващите дървесни видове са цер, летен дъб, благун, келяв габър, акация, гледичия, космат дъб, мъждрян, явор, сребролистна липа и др.;

Тревисти и храстови видове: жълт кантарион, бял равнец, синя жлъчка, обикновен дрян, обикновена леска, обикновен глог, кукувича прежда, еньовче, блян, луличка, гингер, драка, живовлек, трънка, шипка, киселец, черен бърз и др.;

От животинските видове са застъпени благороден елен, сърна, дива свиня, заек, фазан, яребица, чакал, лисица, язовец, дива котка, лалугер, сънливец, чавка, сврака, сива врана, посевна врана, мишелов, бухал, кукумявка и др.

3. Защитени територии и биоразнообразие

Каньонът на Суха река и околностите му са природна и археологическа забележителност, както за Добричка област, така и за цяла Южна Добруджа. В древността Суха река е била най-големият източник на сладка вода във вътрешноконтинентална Добруджа и е била плавателна. В археологически план каньонът пази останки от древни култури и цивилизации. Суха река започва с три ръкава от Франгенското и Добруджанското плато. В недалечното минало тя е текла в посока север и се е вливала в езерото Олтина (днешна Румъния).

Долината и днес е съхранила дива природа и голямо разнообразие от видове, много от които редки и застрашени от изчезване. Значителна част от богатството на флората в местността "Суха река" е включена в Червената книга на България. В горите се срещат находищата на лечебни растения, описани са повече от 120 вида билки. В българския участък на Суха река се срещат 132 вида птици. 98 от тях гнездят тук, а други са прелетни. 32 вида пернати са с неблагоприятен природозащитен статус в България и Европа. Сравнително голямо е разпространението на грабливите птици. Пещерите и подземните образувания са дали убежище на значителен брой прилепи. Тук са намерени единични екземпляри подковонос, малък подковонос и трицветен нощник, които са в списъка на световно застрашените видове.

Картотекирани са 31 пещери на територията на Община Крушари и всички се намират в землищата на селата по поречието на Суха река

В територията на Община Крушари и по-точно в землищата на селата с. Габер, с. Ефрейтор Бакалово, с. Зимница, с. Капитан Димитрово и с. Огняново попада част от **Защитена територия Суха река**, с обща площ от 2307.92 ха, обявена със Заповед № РД-538/12.07.2007г. на МОСВ, с цел на обявяване:

- Опазване на територия с характерен ландшафт, включващ характерни за района суходолия, запазени части от камениста степ, скални тераси;
- Опазване местообитанията на защитени, редки и уязвими растителни видове, като: Волжски горицвет - *Abonis volgensis* DC., Тънкожилест пелин - *Artemisia lerchiana* Weber, Светлолюспест пелин - *Artemisia pedemontana* Balbis, Румелийска метличина - *Centaurea rumelika* Boiss., Татарско диво зеле - *Crambe tataria* Sebeyk, Брошово еньовче - *Galium rubioides* L., Емилпопов очеболец - *Potentilla emilli-popii* Nyarady, светлолюспест пелин - *Artemisia pedemontana*

Balbis, ледебуров миск - *Jurinea ledebourii* Bunge, азиатска мишовка - *Miniartia mesogitana*;

- Опазване местообитанията на защитени, редки и уязвими животински видове, като: лешников сънливец - *Muscardinus avellanarius*, добруджански хомяк - *Cricetus cricetus*, степна мишка - *Sicista subtilis*, лалугер - *Citellus citellus*, Късоопашат ястреб - *Accipiter brevipes*, Голям ястреб - *Accipiter gentiles*, Малък ястреб - *Accipiter nisus*, Кафявоглава потапница - *Aythya ferina*, Белочела потапница - *Aythya nyroca*, Скален орел - *Aquila chrysaetos*, Малък креслив орел - *Aquila pomarina*, Бухал - *Bubo bubo*, Забулена сова - *Tyto alba*, Белоопашат мишелов - *Buteo rufinus*, Орел змияр - *Circaetus galicus*, Осояд - *Pernis apivorus*, Сокол орко - *Falco subuteo*, Вечерна ветрушка - *Falco vespertinus*, Ливаден дърдавец - *Crex crex*, Орел рибар - *Pandion haliaetus*, Малък корморан - *Phalacrocorax pigmeus*;

Територия **Защитена зона Суха река** е една от защитените зони, които попадат в Европейската екологична мрежа Натура 2000, Код 0002048, 33 за опазване и поддържане местообитанията на птиците. Включването на Суха река в зоните по Натура 2000 е предложено от Българско дружество за защита на птиците (БДЗП) и обявено със Заповед № РД-853/15.11.2007г. на МОСВ, обнародвана в ДВ бр.100/30.11.2007г., променен режим на дейностите със Заповед № РД-84/28.01.2013г. на МОСВ.

Зоната, защитена по Натура 2000 включва допълнителни територии и попада в землищата на селата с. Александрия, с. Габер, с. Ефрейтор Бакалово, с. Зимница, с. Капитан Димитрово, с. Огняново, с. Северци, с. Телериг, с обща площ от 25437.78 ха.

Цел на обявяването:

- Опазване и поддържане на местообитанията на посочените видове птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние - Розов пеликан (*Pelecanus onocrotalus*), Къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), Малка бяла чапла (*Egretta garzetta*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Бяла лопатарка (*Platalea leucorodia*), Червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), Ръждив ангъч (*Tadorna ferruginea*), Белоока потапница (*Aythya nyroca*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Червена каня (*Milvus milvus*), Белоопашат морски орел (*Haliaeetus albicilla*), Египетски лешояд (*Neophron*

percnopterus), Орел змияр (*Circaetus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Полски блатар (*Circus cyaneus*), Степен блатар (*Circus macrourus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Голям креслив орел (*Aquila clanga*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Малък орел (*Hieraaetus pennatus*), Орел рибар (*Pandion haliaetus*), Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*), Малък сокол (*Falco columbarius*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Голяма пъструшка (*Porzana porzana*), Средна пъструшка (*Porzana parva*), Малка пъструшка (*Porzana pusilla*), Ливаден дърдавец (*Crex crex*), Сив жерав (*Grus grus*), Турилик (*Burhinus oedicephalus*), Бухал (*Bubo bubo*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Синявица (*Coracias garrulus*), Сив кълвач (*Picus canus*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Дебелоклюна чучулига (*Melanocorypha calandra*), Късопръста чучулига (*Calandrella brachydactyla*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбрия (*Anthus campestris*), Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*);

– Възстановяване на местообитания на видове птици, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние - Голям корморан (*Phalacrocorax carbo*), Голям ястреб (*Accipiter gentilis*), Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Северен мишелов (*Buteo lagopus*), Черношипа ветрушка (*Falco tinnunculus*), Орко (*Falco subbuteo*), Черноопашат крайбрежен бекас (*Limosa limosa*).

4. Културно-исторически паметници

Районът на Община Крушари е богат на археологически паметници, но много от тях са неизследвани.

Все още непроучени надгробни могили има около селата Добрин, Северняк, Лозенец, Телериг, Габер и др., което е белег на активен поселищен живот през ранните исторически епохи.

Най-многобройни и разнообразни са паметниците от епохата на римското владичество и ранна Византия. На територията на общината е намерена римска и

средновековна българска керамика, антични и средновековни селища, част от тях укрепени (т. нар. кале) и с водопроводи.

Районът притежава уникални пещери, обявени за археологически паметници. Това са Скален манастир „Гяур евлери“ (Невернишки жилища), Пещерна колония „Кара кая“ (Черна скала) и Пещерна колония „Балабан кая“ (Голяма скала). „Гяур евлери“ е един от най-ранните скални манастири не само по българските земи, но и на територията на Европа.

На територията на община Крушари се намира най-големият укрепен античен център в земите на днешна Добруджа - Залдапа. Тя е родното място на Виталиан - предводител на известния бунт срещу император Анастасий, прераснал в 5-годишна гражданска война. Разположена е в м. Калето, между селата Абрит и Добрин. Има общо 32 крепостни кули с различна форма и размери, 3 главни и 2 по-малки порти. Обликът на укрепителната система свидетелства за късноримския ѝ произход. Величествените мащаби на Залдапа (над 35 ха) и монументалният характер на разкритите градежи не оставят никакво съмнение, че тя трябва да се причисли към най-големите и значителни късноантични градски центрове в тази част на Балканския полуостров.

На около 1,5 км северозападно от с. Александрия (Капаклии), сред вековни брястове се е намирало двубредното светилище Мустафа Канаат - Св. Илия, известно сред местното население като „Дървеното теке“. Дървеното теке е единствено по рода си за цяла Североизточна България и датира от XVII-XVIII в.

В с. Поручик Кърджиево се намира още едно казълбашко светилище на Каиб деде. Разположено е в западната част на селото, в дерето на една от напълно запустелите вече махали и представлява голям недялан камък с неправилна форма, без надпис и украса. Обредно свързани с гроба на светеца са разположеният на около 20-на метра вдясно кладенец и многото дървета и храсти.

Фактът, че голяма част от разположените на територията на общината културно-исторически паметници не са изследвани, е предизвикателство за научните среди. Налице е реален потенциал за изучаване, популяризиране и превръщане на историческото наследство в основа на създаване на интегрирани туристически продукти и привличане на интереса към територията.

Съществува необходимост от предпазване на артефактите от посегателства на иманярите с ангажимент на всички заинтересовани институции, както и от активни действия за стартиране на археологически разкопки и превръщането на историята в ресурс за развитие.

II. Състояние на местната икономика

1. Структура на икономиката

1.1 Степен на икономическо развитие

Табл. 3 :Основни икономически показатели за община Крушари- 2011 г. и 2007 г.

Област, общини	Предприя тия - брой	Произвед ена продукци я - хил.лв.	Приходи от дейността- хил.лв.	Нетни приходи от продажби хил.лв.	Заети лица- бр.	Наети лица. бр.	ДМА хил.лв.
2011 г.							
Област Добрич	8895	1 829 798	3 322 808	2 937 378	38003	31244	2648551
Крушари	126	44612	54055	39488	306	213	25237
аграрен	81	43916	52157	37634	226	166	23228
индустрия	7	233	242	242	28		
усуги	36	346	1539	1501	52	24	83
% от областта	1.42%	2.43%	1.63%	1.34%	0.81%	0,68 5	0,95 %
2007 г.							
Област Добрич	5783	1 270 038	2 218 008	2 153 067			1240882
Крушари	57	4970	7749	7089	451		5362
% от областта	0,99	0,39	0,35	0,33			0,43

Източник ТСБ Добрич

Икономиката на община Крушари през 2011 г. заема по показателя „произведена продукция” 2,43 % от областната икономика , а нетните приходи от продажби, реализирани на територията на общината, съставляват 1,34 % от общите приходи в област Добрич. В общината има ДМА на стойност 25,237 млн,

които представляват 0,95 % от дълготрайните материални активи в област Добрич. В сравнение с данните от 2007 г. по всички показатели, с изключение на заетите лица, делът на община Крушари в икономиката на област Добрич нараства.

Подобряването на икономическите показатели на общината в общата икономическа рамка на областта се дължи на аграрния сектор. Той генерира 98,44 % от общия обем на произведената в община Крушари продукция, 96,49 % от приходите от дейността и 95,3 % от нетните приходи от продажби. Делът на другите два сектора - икономика и услуги, при всички показатели е под 5 %, с изключение на заетостта, където е 26 %.

За периода 2007-2011 г., който период съвпада с началото на действие на европейската политика към българското село, ДМА в земеделието нарастват над 4 пъти, а приходите от продажби - над 5 пъти. Същевременно увеличаването на резултатността в аграрния сектор не е следствие на по-висока заетост, а на подобрена производителност и пазарна конюнктура.

Земята е природен ресурс, който интензивно е натоварен и създава добавена стойност. Фактът обаче, че водните проби показват високо съдържание на нитрати, показва, че са необходими действия за щадящо отношение към земята и запазване на нейните качества и за бъдещите поколения.

1.2 Селско стопанство

Селското стопанство е традиционен за Община Крушари отрасъл. Природните дадености и климатични условия обуславят възможността за развитие на интензивно земеделие и животновъдство.

Площта на обработваемите земи е относително постоянна. Единните плащания на площ, възможността за модернизация на земеделските стопанства по мярка 121 на ПРСР, високите добиви и нарастващите цени на зърното, допринасят за развитие на високопроизводително монокултурно земеделие. Масово се залага на производството на основните зърнено фуражни и технически култури - царевица, пшеница и слънчоглед. Монокултурното производство дава преимущества на участниците в него, но съдържа и рискове. Тясната специализация в производството на ограничен брой продукти, които са широко разпространени не само в общината, но и в областта и в други региони, води до силна зависимост и потенциален риск от масово унищожаване на посевите при

възникване на бедствена ситуация, или наличие на свръхпроизводство при някои от основните култури.

Въпреки тези рискове малко са земеделците, които диверсифицират производството. Инвестиционната активност на големите земеделски производители е насочена към покупка на земя и техника, и изграждане на съоръжения за съхранение на зърното.

Неравностойно е положението на малките земеделски производители, които трудно удържат на високите ренти, не разполагат с техника и себестойността на продукцията им е по-висока. Районът не прави изключение от другите части на Добруджа, където протичат процеси на силна концентрация на обработваемата земя в малко на брой земеделски производители.

Общината участва в процесите, протичащи в селското стопанство, управлявайки общински поземлен фонд от 4807 дка земеделска земя, от която 1238 дка е читалищна и училищна земя. Общинският съвет е приел Наредба №8 за реда за придобиване, управление и разпореждане с имоти и вещи - общинска собственост, в която се регламентира управлението на общинския поземлен фонд, както и цената на която същия се отдава за стопанисване. През последните няколко години се очертава тенденцията за отдаване на земи от общинския поземлен фонд за период от три или пет години, като по този начин се стимулират наемателите да прилагат по-високо технологични начини при отглеждането на определени култури.

Преосмислянето на общинския поземлен фонд не само като източник на средства за общинския бюджет, но и за насърчаване създаването на алтернативи, които водят до диверсификация на продукта, до опазване качествата на земята и до заетост, са възможни местни политики за регулиране на дисбалансите, очертали се в структурата на местната икономика.

1.2.1 Растениевъдство

Подходящите климатични условия и плодородните почви, благоприятстват развитието на хлябно и фуражно производство, отглеждане на технически култури, слънчоглед, тютюн и др.

Произвеждат се главно зърнени и зърнено-фуражни култури - пшеница и царевица, които заемат повече от 2/3 от обработваемата земя. Утвърденото

зърнопроизводство е напълно адаптирано към природно климатичните и почвени условия, характерни за общината, които са благоприятни за получаване на сравнително добри добиви от пшеница и царевица. Най-често срещаните зеленчукови култури са домати, картофи, лук. Основно значение за групата на техническите култури имат слънчогледът и тютюнът. Увеличава се дялът на фуражните култури, което е свързано с изхранване на животните от личните стопанства.

На територията има регистриран един производител на биологична продукция - орехи и лешници. В процес на сертифициране са още 5 производители на биологична продукция. Процесът на ориентиране към биологично земеделие върви бавно.

1.2.2 Животновъдство

Животновъдният сектор има неразвит потенциал. Бавно се възстановяват стари традиции, основен стимул в този процес са схемите за национални доплащания и субсидиите. Общината разполага с богат фонд мери и пасища от 35,8 хил. дка, които съставляват 8,6% от територията ѝ.

В животновъдството на общината малките частни стопанства заемат преобладаващ дял. Основното му предназначение е за самозадоволяване нуждите на населението.

Таблица 4. Животновъдство

Животни	Крушари		Добричка област 2012	Дял в %
	2008	2012		
говеда	2550	1955	21061	9,28
Млечни крави	1900	1080	11324	9,53
овце	8700	7388	56326	13,11
кози	1150	2734	12263	22,3
свине	1000	1240	23373	5,3
Кокошки носачки	5700	15026	657283	2,29

бройлери	0	2513	246738	1,01
Пчелни семейства	4500	4216	54289	7,77

Отглеждането на кози и овце в община Крушари заема 22, 3 % и съответно 13,11 % от общото количество кози и овце в Добричка област, а отглеждането на млечни крави и говеда - 9,53 %. От данните в таблицата е видна тенденцията на лек спад в сравнение с 2008 г. в говедовъдството, овцевъдството и пчеларството. Застой има в свиневъдството, а развитие - в отглеждането на кози и птици. Генофондът е неизвестен, не се извършва селекционно племенна работа с елитни животни.

На територията на общината има 51 регистрирани животновъдни ферми, като 23 от тях са първа категория в селата Крушари, Северци, Бакалово, Александрия, Абрит и Лозенец, а 28 са трета категория. Постигането на стандартите изисква сериозни инвестиции, с които животновъдите, с малки изключения, не разполагат. Поради малките си размери, местните ферми разчитат основно на директни продажби, включително на млечни продукти, които се произвеждат в домашни условия. Продукцията от месо, вълна и кожи се изкупува неорганизирано от преминаващи прекупвачи на ниски цени.

Потенциалът в животновъдството е свързан от една страна с подкрепа за сектора по линия на политиката за развитие на селските райони, и от друга с интереса на зърнопроизводителите към разнообразяване на дейността, както и с появата на инвеститори в бранша.

1.3. Горско стопанство

Горският фонд в община Крушари се стопанисва от Държавно горско стопанство гр. Генерал Тошево. Територията на стопанството обхваща землищните граници на общините Крушари и Ген. Тошево и включва 61 населени места. Съгласно Горскорастителното райониране на България, районът на ТП- ДГС Генерал Тошево попада изцяло в Мизийската горскорастителна област (М), подобласт Лудогорие (Л). Съобразно надморската височина (30-300 метра) е в долния пояс на равнинно-хълмистите дъбови гори (М-І-2) от 0-400 м н.в.

Общата площ на горските територии при сегашното устрйоства възлиза на 15091,3 ха. Залесената площ на ТП- ДГС Генерал Тошево е 13735,5 ха, от която гори с дървопроизводителни и средообразуващи функции са 7856,1 ха и гори ЗРЗТ са 5879,4 ха. Настоящото лесоустройство предвижда общ добив от 367120 куб.м стояща маса с клони или средно годишно 36712 куб.м (в.т.ч. 35446 куб.м от ДГТ) - 23118 куб.м добив от главни сечи, 5 куб.м след сеч на надлесни дървета и 13589 куб.м от отгледни и санитарни сечи.

Характерна за ДГС “Генерал Тошево“ е изградената в завършен вид система от противосухолейни и полезащитни горски пояси, равнинния терен и разпокъсаността на горските масиви. На територията на ТП- ДГС Генерал Тошево - община Крушари е обявен със Заповед от 1979 г. защитен природен обект : Природна забележителност "Александрийска гора", с обща площ 71,0 ха, цялата залесена. Естествено находище на издънкова липова гора.

Планът за Многофункционално стопанисване на горите, приет от Общински съвет през 2006 г., е основният документ, определящ стратегическите цели и приоритети на политиката спрямо горите на ниво Община и Държавно горско стопанство. В Общинския план за развитие за периода 2007-2013 не са имплементирани приоритети, цели и дейности, предмет на Плана за многофункционално стопанисване на горите.

1.4. Индустрия

Промишлеността като отрасъл в Община Крушари почти не е застъпена. Единствените представители на промишлеността са шивашка фирма, хлебопекарни и автосервиз. Всички изброени предприятия са с незначителен дял и принос в икономиката на общината. Не малка част от тях са със затихващи функции и намаляващ пазарен дял, а за други тепърва предстои да се доказват в условията на пазарна икономика. През последните години има фалирали предприятия - мандра, неефективно работеща мелница, недовършен проект за построяване на цех за консерви. Слабото представяне на този отрасъл е продиктувано от исторически заложените приоритети в селскостопанското производство, липсата на квалифицирани кадри, неблагоприятната среда за привличане на инвестиции, ограничената достъпност на територията, липса на бизнес инициатива в сектора.

1.5. Услуги

1.5.1. Развитие на услугите

Проучване на услугите на територията на „МИГ Тервел - Крушари“, извършено от „Авангард персонал консултинг“ през м. Май 2013 г., показва следната значимост на предлаганите в общината услуги:

- най-голямата група от анкетираните (68%) посочват здравните услуги. Проблемите са свързани с невъзможността за закупуване на лекарства на място, а също трудния достъп до лекари - специалисти. За да се подложат на преглед от специалист, пациентите пътуват до общинския център, а в повечето случаи до областния център. Тук е една от нишите за организирани прегледи от специалисти на място по предварително записване.

- на следващо място следват образователните (44%), административните (40%), битовите и социалните (36%) услуги;

- с висок дял са и транспортните услуги на територията на общината (28%), за които е общо мнението, че не са развити. Липсват междуселищни връзки, разписанията на автобусите са неудобни и редки, което допринася за трудната достъпност до територията;

- на следващо място анкетираните посочват по значимост културните (24%), пощенските с (20%) и комуникационните (16%) услуги. За последните мнението е, че има населени места с много лош обхват на мобилните оператори, няма достъп до интернет.

Тази картина на оценка на услугите по степен на значимост за хората е обяснима с възрастовата характеристика на населението.

В селата на общината липсват професионалните услуги. В проучването анкетираните посочват интерес към ползване на банковите услуги. Става дума за необходимост от банкомати, и за възможностите за извършване на банкови преводи. Следват желанията за счетоводни (24%), юридически (20%) и консултантски (16%) услуги. Спецификата на т.нар. професионални услуги предполага наличието на специалисти или специализирани институции, което на практика е невъзможно в малките населени места. С оглед на тези факти би могло да се мисли за периодично предлагане на съответните услуги на място, като предварително се проучват потребностите, правят се графици. Друга

възможност предлагат информационните технологии, които предполагат дистанционно предлагане на услугите.

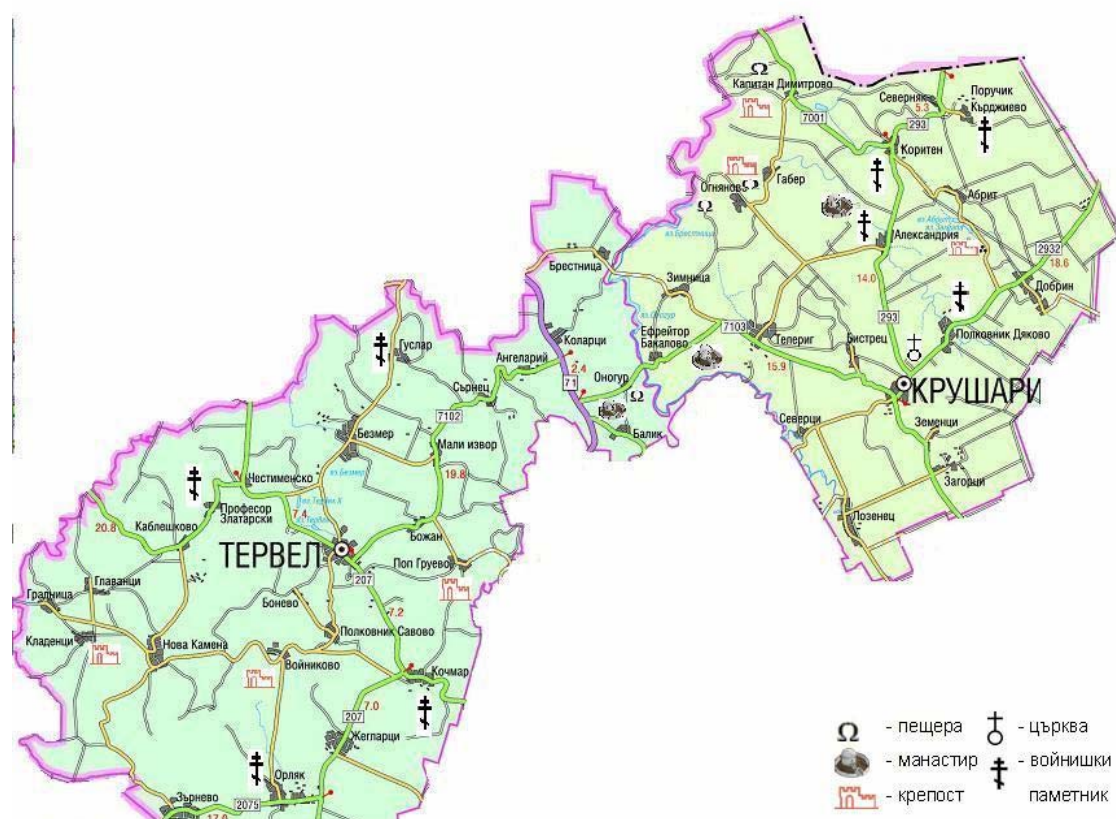
Две структури предлагат на жителите на община Крушари услуги, свързани с подобряване достъпа до оперативните програми и други източници на финансиране. Това са Областния информационен център и Местна инициативна група „Тервел - Крушари“, които организират срещи и предлагат услуги по информиране и бизнес консултиране, подпомагане подготовката на проекти, популяризиране на успешни практики.

Организирането и структурирането на услугите, с цел достигането им до гражданите на общината и намаляването на цената на предлагането им, е едно от предизвикателствата, пред които е изправена както общината, така и предприемчивите хора на територията.

1.5.2. Туризм

През 2009 г. в рамките на Проект № BG161PO001/4.2-01/2008/010 „Споделяне на успешни европейски практики в алтернативния туризм - ключ към устойчиво регионално развитие в общините Крушари и Тервел“ с водещ партньор община Крушари, е направен „Анализ на потенциала на общини Крушари и Тервел за развитие на туризма“. Той показва необходимост от междубщинско сътрудничество за реализиране на туристическия потенциал, базиран от една страна на общ природен феномен, обща история и култура, общи логистични проблеми и от друга страна на близостта на територията до туристическите потоци от Северното Черноморие.

Таблица 5 „Картиране“ на туристическите забележителности на територията на община Крушари и Тервел

В общината има отлични възможности за развитие на различни видове туризъм на основата на природните, археологическите и културни забележителности, със следните примерни алтернативи:

Културно-исторически туризъм

1. Колония от ранно-византийски и старобългарски скални манастири в района на Суха река, с. Ефрейтор Бакалово, община Крушари - най-ранните скални манастири не само по българските земи, но и на територията на Европа:

- с. Ефрейтор Бакалово-Скален манастир „Гяур евлери/Невернишки жилища”, 5 км югоизточно при десния бряг на Добрички дол

- с. Ефрейтор Бакалово-Пещерна колония „Кара кая/Черна скала”
- с. Ефрейтор Бакалово-Пещерна колония „Балабан кая/Голяма скала”

2. Късноримска антична крепост Залдапа между селата Абрит и Добрин, на 2,6 км северозападно от с. Добрин (паметник на културата с национално значение);

3. Древен път, 3 км югоизточно от с. Абрит, на десния бряг на Суха река

4. Крепост от късната желязна епоха (VI-I в. пр.н.е.), на 3,1 км северозападно от с. Габер (паметник на културата с национално значение)

5. Укрепено късноантично селище на 3 км западно от с. Капитан Димитрово (паметник на културата с национално значение);

Религиозен туризъм

6. Двуборедно светилище "Св. Илия - Мустафа Канаат" и манастир „Св. Пророк Илия“ край с. Александрия

7. Църква „Св. Димитър“, с. Крушари

8. Двадесет и осем могилни некрополи край различни села на територията на община Крушари

9. Антично култово средище край с. Телериг

Туризъм, базиран на природни забележителности

10. Тридесет и една уникални пещери в землищата на селата по поречието на Суха река, на територията на Община Крушари:

• с. Габер:

- "Иер пещера" (дължина 138 метра)
- "Стефчова дупка" (дължина 100 метра)
- "Змийна дупка" (дължина 35 метра)
- "Медунова дупка 459" (дължина 33 метра)
- "Ачова дупка 460" (дължина 24 метра)
- "Пъзлъка 465" (дължина 23 метра)
- "Нишата" (дължина 19 метра)
- "Желева дупка" (дължина 18 метра)
- "Манзул дупка" (дължина 15 метра)
- "Връгливата пещера" (дължина 14 метра)
- "Овчарника" (дължина 13 метра)
- "Черната пещера 462" (дължина 12 метра)
- "Иверка дупка" (дължина 10 метра)
- "Мичина дупка" (дължина 10 метра)
- "Сухата дупка 461" (дължина 10 метра)

- "Срутената 464" (дължина 10 метра)
  - с. Огняново:
    - "Джамалията" (дължина 52 метра)
    - "Темната дупка" (дължина 51 метра)
    - "Оброчната пещера" (дължина 17 метра)
    - "Квадратната пещера" (дължина 15 метра)
  - с. Капитан Димитрово:
    - "Деве бой" (дължина 34 метра)
    - "Кладенчова дупка" (дължина 32 метра)
    - "Костенурката" (дължина 14 метра)
  - с. Ефрейтор Бакалово:
    - "Гяур евлери" (дължина 19 метра)
    - "Али пещера" (дължина 12 метра)
    - "Кара кая 1" (дължина 11 метра)
  - с. Огняново - "Хайдушките стаички" (дължина 13 метра)
11. Язовир „Абрит”, с. Абрит

Военен туризъм

12. Паметник на загиналите в Междусъюзническата, Първата и Втората световна война, с. Александрия;
13. Паметник на загиналите в Отечествената война, с. Коритен;
14. Паметна плоча на полковник Антон Дяков Дяков - герой от Първата световна война, с. Полковник Дяково;
15. Паметна плоча на загиналите в Отечествената война, с. Полковник Дяково;
16. Паметна плоча на загиналите в Отечествената война, с. Поручик Кърджиево;
17. Паметна плоча на загиналите от с.Телериг в Отечествената война, с. Телериг

Фестивален туризъм

В културния афиш на Община Крушари две събития имат надрегионално значение и са привлекателен фокус за мнозина. Двете сцени са повод за

обръщане към историческите събития и към бита и традициите, съхранявани в този край на България.

В края на м. май (всяка нечетна година) се провежда Национален събор на изселилите се българи от Северна в Южна Добруджа по силата на Крайовската спогодба от 1940 г.

През 2013 г. се организира 17-тия по ред Регионален фолклорен събор в местността „Текето” край село Александрия. В събора вземат участие самодейни състави от областите Добрич, Варна, Силистра, Шумен. На сцената на събора са изнасяли свои представления фолклорни състави от Украйна, Сърбия, Румъния и Мексико.

Изводи за развитие на туризма:

В проучването „Анализ на потенциала за развитие на туризма“ от 2009 г. са констатирани липси, които не позволяват превръщането на наличните природни и исторически дадености в добавена стойност за района. „Образователното равнище на местното население и познанията им за туристическите ресурси е ниско. Недостатъчно изследвани са голяма част от културно-исторически паметници, местните истории и легенди. На много места няма довеждаща инфраструктура, или ако я има, често е в лошо състояние. Липсват изградени услуги и преференции за частните предприемачи. Всичко това обуславя и липсата на стимулиран инвеститорски интерес в туристически бизнес. Няма изградени туристическа атракции, инфраструктура. Почти липсва леглова база. Необходими са мерки за насърчаване на частните инвестиции в тази насока. Няма разработени туристически продукти и услуги, както и обучени професионални кадри, които да ги осъществяват. Няма изграден позитивен образ на общината на местния и чуждестранен туристически пазар като туристическа дестинация, което да стимулира привличането на туристи и още повече инвестиции за развитието на туризма като значителен за местната икономика отрасъл. Въпреки че транспортната инфраструктура в общината е сравнително добре развита, състоянието на туристическата инфраструктура е незадоволително. Системата за визуална информация (указателни и информационни табели) е недоразвита. Условието за посещение на туристи до природни и културни обекти са с нисък стандарт. Липсват устроени паркинги, санитарни възли, а на някои места дори ток и вода.»

Развитието на туристическия потенциал на община Крушари е обект на интегрирани решения, които зависят от компетентните държавни и местни структури, в партньорство с предприемачите на местно ниво. Поради неразработеността на архитектурните и природни забележителности на територията, превръщането им в туристически продукт е дълъг процес. Той преминава през приоритизиране на наличните обекти, осигуряване на средства за тяхното разработване, проучвателна, археологическа и реставрационна дейност с активното участие на научните и академични среди, координиране на действията с компетентните институции. Паралелно с това са необходими действия за подобряване инфраструктурата на местата за настаняване във вътрешността на региона, създаването на атракции и избор на ефективни канали за провеждане на активен маркетинг. Предоставянето на качествена услуга е въпрос на подготвен персонал и на чувствително към темата туризъм местно население, което също е труден и дълъг процес на подготовка, обезпечаване с кадри и работа за нови нагласи у хората.

Реализирането на подобна стратегия с ангажимент и инициатива от страна на общината се очаква да бъде подкрепена и от бизнеса за изграждане на туристическа инфраструктура.

На територията на общината къщи за гости има в селата Зимница, Огняново и Телериг. На брега на язовира в с. Абрит е изграден модерен хотел с 30 легла, ресторант, паркинг и лятна градина. Хотелът тепърва предстои да бъде разработван като туристическа дестинация.

Налице са опити за насърчаване на селския туризъм и реализиране на маркетингов продукт, който популяризира туристическия потенциал на района чрез местния „Празник на гърнетата” и уеб страницата www.zimnitsa.bg. Информацията му е структурирана, онагледена, предлага регионални маршрути и места за настаняване, и подсказва потенциален партньор на общината за разширяване на тази дейност в лицето на Българската асоциация за селски и екологичен туризъм (БАСЕТ).

Допълнителен фактор, който може да даде туристически тласък, е изграждащият се международен път с Румъния, преминаващ през територията на общината.

2. Инвестиции

В общината не са регистрирани преки чуждестранни инвестиции през отчетния период.

Най-големи инвестиции през програмен период 2007-2013 г. в общината са направени в сферата на земеделието. Причините за това са комплексни, но фактор за увеличаването им (ДМА в сектора са нарастнали над 4 пъти) е целенасочената политика за подкрепа на аграрния сектор чрез Програмата за развитие на селските райони, и най-вече мярка 121, която цели модернизация на земеделските стопанства.

Инвестиционни намерения са проявени по отношение на възобновяемите енергийни източници, предстои да се реализират фотоволтаичен и ветроенергиен парк.

Инвестиционни перспективи могат да се очакват и чрез изграждането на новия гранично-пропускателен пункт край с. Северняк, който ще увеличи трафика на хора и стоки.

По отношение на възможностите за инвестиции по линия на безвъзмездната помощ от ЕС от справка в Информационната система за управление и наблюдения на структурните инструменти на ЕС в България (<http://umispublic.minfin.bg/>) се установи, че частният сектор не се е възползвал от възможностите, които предоставя ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013.

Инвестиции по линия на оперативните програми (без ПРСР) регистрира само община Крушари в рамките на 443 519 лв. по 4 проекта.

Таблица 6

Наименование на проекта	Начало	Обща стойност	БФП	Плащания	Продълж. (месеци)	Статус
Център за социални услуги в семейна среда	14.05.2008	57 932	53 888	53 763	12	Приключен
Споделяне на успешни европейски практики в	10.04.2009	151 986	151 986	151 986	18	Приключен

алтернатив ния туризъм - ключ към устойчиво регионално развитие в общините Крушари и Тервел						
Център за социални услуги в семейна среда- 2	28.10.2010	77 639	71 327	64 940	14	Приключен
Подкрепа за социално включване	27.11.2012	155 963	155 963	31 193	15	В процес на изпълнение

3. Заетост и производителност на труда

През 2011 г. са регистрирани 126 икономически единици, работещи на територията на общината. Те създават заетост за 306 души. Преобладават микропредприятията.

В сравнение с 2007 г. броят на предприятията е нарастнал 2,21 пъти, като растежът идва от аграрния сектор. В общината са регистрирани 291 земеделски производители. Голяма част от тях са външни за общината и не допринасят за приходите ѝ. Средно статистически всеки един от тях обработва по 1167,6 дка земеделска земя в землищата на общината, а 226 души, заети в сектора, създават 98,44 % от произведената на територията на общината продукция. Налице е висока концентрация на поземления ресурс в сравнително малко земеделски производители.

Сравнението на показателите през 2007 и съответно през 2011 г. показва, че интензивността в аграрния сектор е нарастнала няколко пъти, в района е влязла високопроизводителна техника, която допринася за подобряване на приходите, с по-малко заети се произвежда в пъти повече. Зърнокомбайните, регистрирани на територията на общината към 2012 г., са 42, другата земеделска техника - трактори, камиони и пр., наброява 129 бр. , като нарастването им за последните 4 години е 146 %.

4. Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност

В общината не фигурират данни за научно-изследователска и развойна дейност.

Изводи за състоянието на местната икономика:

В общината са налице ресурси и традиции, които превръщат селското стопанство във водещ отрасъл в местната икономика. Между растениевъдството и животновъдството има неравнопоставеност в развитието. В земеделието се развиват процеси на окрупняване и концентрация, които повишават производителността, но не и заетостта на местното население. В общината се произвежда суровина, но не и краен продукт, който може да увеличи добавената стойност и да допринесе за подобряване благосъстоянието на населението.

Тенденциите в развитието на селското стопанство не противодействат на процесите на обезлюдяване на територията на община Крушари. Овластяването на тези процеси може да стане чрез промяна в изискванията за получаване на безвъзмездна помощ в рамките на новата Програма за развитие на селските райони, както и чрез икономически мерки, реализирани от община Крушари посредством общинския поземлен фонд и схемите за публично частно партньорство.

В най-общ план подкрепя чрез субсидии и мерки, която стимулира разнообразяването на производството, диверсифицирането на културите, добавянето на стойност и създаването на заетост, е механизмът, който би повлиял върху промяна в основните икономически параметри, характеризиращи развитието на общината.

Налице е дисбаланс между икономическите сектори. Промислеността отсъства от територията, услугите са в недостатъчна степен развити и не достигат до потребителите в населените места. Не се използват възможностите на информационните и комуникационни технологии за промяна във вида на предлагане на услугите и на подобряване достъпа до тях.

Потенциалът за развитие на туризъм не е разработен. Перспективата за активизиране на икономическите процеси в общината и създаване на работни места е свързана с валоризиране на природните и културно-исторически забележителности.

III. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

1. Демографско състояние и тенденции

1.1 Брой на населението

Към 2012г. населението на Община Крушари наброява 4 510 души. Тя е най-малката по брой на населението сред 8-те общини на област Добрич , в нея живее 2,4 % от населението на областта. За периода 2001 - 2011г. общината намалява с 1377 души (от 5924 на 4547 души), прирастът е отрицателен - минус 23,2% . Този темп на намаляване на населението е най-високият в общините на Добричка област за последните 11 години.

1.1.1 Териториално разпределение по населени места

Разпределението на жителите по отношение общински център - села е следното:

Таблица 7

31% от населението на общината живее в общинския център - с.Крушари. Останалите 69% живеят в 18 - те села на територията на община Крушари.

Броят на живущите в селата е относително равномерно разпределен - 100-150 души в селата Бистрец, Габер, Добрин, Загорци и Северняк, 200-300 души в селата Абрит, Ефрейтор Бакалово, Коритен, Полковник Дяково и Северци, под 100 жители - селата Александрия, Капитан Димитрово и Поручик Кърджиево. Най-много жители имат селата Лозенец (555 жители) и Телериг (497 жители), а почти

обезлюдени са селата Земенци (14 жители), Зимница (8 жители) и Огняново (10 жители).

Относителният дял на населението на Община Крушари от общото население на страната по години изглежда по следния начин:

Таблица 8

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
0.07627	0.07638	0.07582	0.07574	0.07352	0.07207	0.07002	0.06820	0.06155	0.06193

От 2003г. до 2011г. се наблюдава постоянен спад в стойностите, през 2012 година те се задържат на нивото от 2011г.

Данните за броя на населението на общината по години дава по-точна визия на тези тенденции:

Таблица 9

Населено място	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Община Крушари	5 950	5 928	5 852	5 816	5 617	5 482	5 296	5 118	4547	4 510
с.Абрит	299	315	304	302	299	285	285	270	203	200
с.Александрия	179	187	189	172	162	154	147	134	72	71
с.Бистрец	121	121	115	112	111	112	112	109	115	118
с.Габер	137	136	135	134	132	127	123	121	111	110
с.Добрин	200	196	195	208	205	200	185	183	144	138
с.Ефрейтор Бакалово	318	319	321	311	305	299	292	290	273	280
с.Загорци	145	137	143	160	154	151	156	140	121	119
с.Земенци	35	35	35	32	32	34	29	25	15	14
с.Зимница	31	34	33	32	30	27	21	19	8	8
с.Капитан Димитрово	162	165	164	163	154	141	134	127	82	79
с.Коритен	391	388	377	364	354	343	326	318	254	248
с.Крушари	1 719	1 721	1 702	1 709	1 664	1 636	1 592	1 558	1 401	1 391
с.Лозенец	666	656	649	655	628	617	607	597	546	555
с.Огняново	52	50	48	45	43	39	34	26	10	10
с.Полковник Дяково	381	366	355	345	316	313	304	289	285	285

с.Поручик Кърджиево	74	69	66	62	56	53	54	46	34	36
с.Северняк	182	182	189	197	193	189	178	171	141	144
с.Северци	248	249	245	236	217	215	203	190	207	207
с.Телериг	610	602	587	577	562	547	514	505	488	497

Данни за движението на броя на населението на общината във вид на графика :

Таблица 10

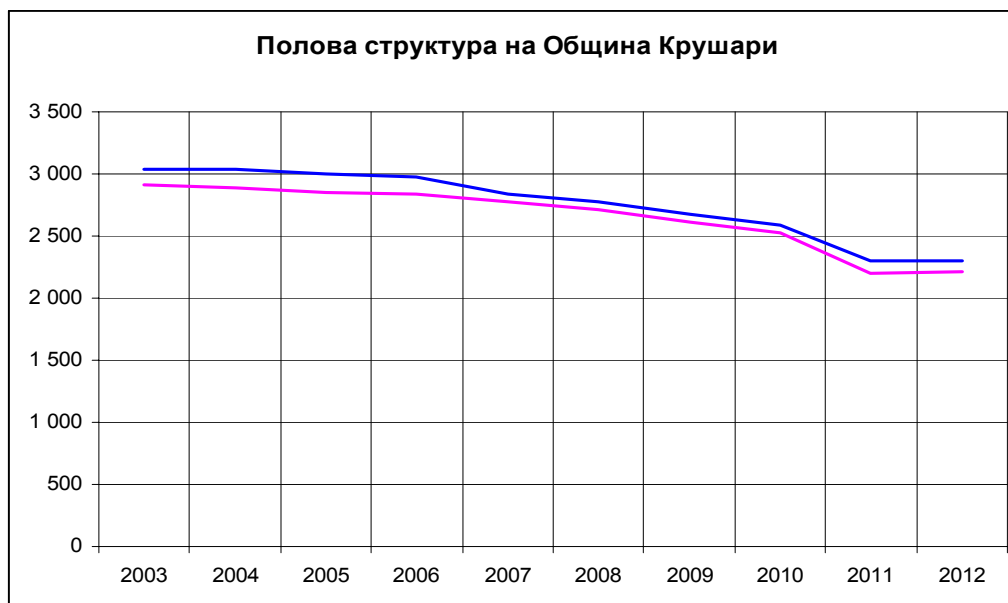

Налице е трайна тенденция на спад в броя на населението. Съпоставяйки данните за общината като цяло и за отделните населени места се вижда, че ситуацията във всички населени места от общината е идентична.

1.2 Полова и възрастова структура на населението в общината

Половата структура на населението в общината е видна от следната графика:

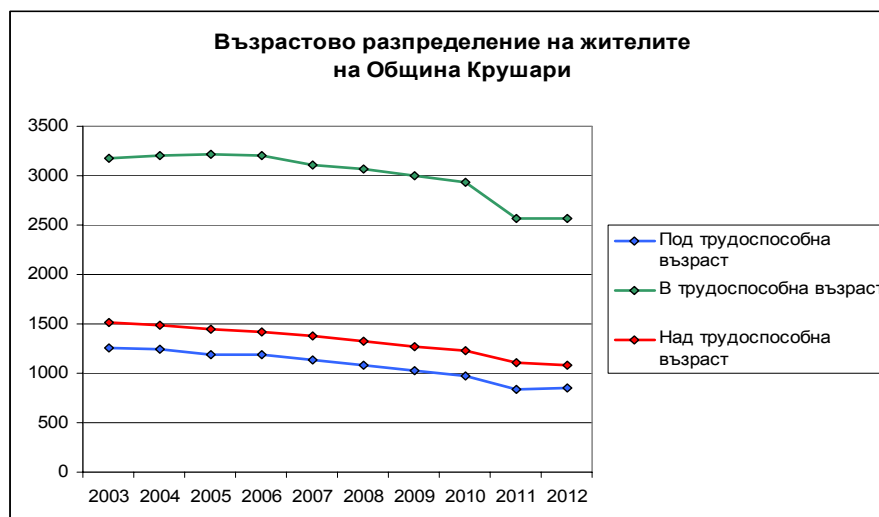
Таблица 11

Тенденцията е в намаляване на броя представители и на двата пола, но при жените това става с по-бавни темпове. В началото на периода мъжете са били по-голям брой от жените - 3041/2909 души. В края на посочения период броят на мъжете и жените е почти изравнен - 2294/2216 души. Броят на населението е производна на естествения и механичния му прираст.

Възрастовата структура на населението е важен показател от гледна точка на това, че служи за определяне основните параметри на работната сила, потребностите от жилища, обслужващи обекти и т.н. Контингентът от хора в трудоспособна възраст в община Крушари е в превес над останалите две възрастови групи (63 %).

Таблица 12

През последните две години от разглеждания период се забелязва по-рязък спад в броя им. Такъв се наблюдава и при групата от хора под трудоспособна възраст. Линията на населението над трудоспособна възраст (19,7 %) почти съвпада с тази, на населението под трудоспособна възраст (17, 3 %). Тези данни говорят за заплахата от застаряване на населението.

1.3 Естествено и механично движение на населението

Естественият прираст показва разликата между живородените и умрелите за даден период от време. В случая разглежданият период е 2003-2012г.

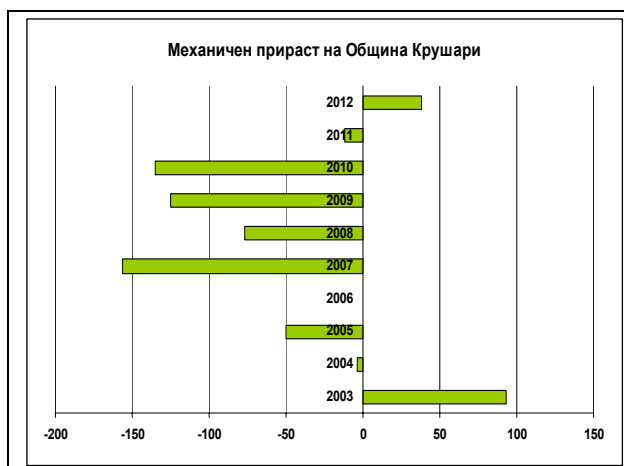
Таблица 13

През целия период естественият прираст е отрицателен. Първият период на покачване обхваща годините 2003-2004. Графиката показва рязък спад след 2004г., до достигане на минимума (-61) през 2009г. След 2009г. естественият прираст започва бавно да се покачва, задържайки тази тенденция в края на периода, но все още далеч от положителните стойности (-38).

Показателят „механичен прираст“ отразява разликата между броя на заселените и броят на изселените жители за даден период от време.

Таблица 14

Механичното движение на населението на община Крушари е разнородно. Рязко изразена е тенденцията за изселване на населението през периода 2004-2011г., с пик през 2007г. (-156 души). През последните две години се наблюдава обрат - броят на заселените се увеличава, като през 2012г. достига +38 души.

Коефициентът на демографско заместване, показващ съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 г.) е благоприятен за община Крушари със стойност, значително над средната за областта - 102, докато за област Добрич е 68.

Общият коефициент на възрастова зависимост към 01.02.2011 г. за областта е 46,3 Той показва, че на 100 лица във възраства група 15-64 г. се падат около 46 лица под 15 г. и над 65 г. За Крушари този коефициент е 58, 8 %.

1.4 Етническа характеристика и вероизповедание

Според статистическите данни етническият състав на населението в общината е както следва: българи - около 42%, турци -41,3% и роми - около 12%. Сумата от процентите е по-малка от сто, тъй като има неопределили се. Няма етническо напрежение. Православието и мюсюлманството са основните вероизповедания в района.

1.5 Образователна структура на населението

Данните за населението на община Крушари по степен на завършено образование към 2011г. (7 и повече навършени години) са от НСИ.

Таблица 15

	Висше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Никога непосещавали училище
България	19,6	43,4	23,1	7,8	4,8	1,2
Добрич област	13,7	38,4	28,7	11,3	5,5	2,1
Крушари	3,5	19,9	40,4	19,6	10,1	6,3

Най-големият дял на населението над 7 годишна възраст, по степен на образование, заемат тези с основно образование - 40,4%. Висшистите в общината са 3,5 %, жителите със средно образование - 19,9%, жителите с начално образование - 19,6 %, с незавършено начално образование да 10,1%, а броят на тези, които никога не са посещавали училище е почти 6,3%.

55% от завършилите висше образование са жители на общинския център - с.Крушари. Най-голям брой висшисти, по отношение на селата, се намират в с.Телериг - 16 души.

Образователната структура на населението в община Крушари в сравнение с националната, а и тази в Добричка област, се отличава съществено. В община Крушари над 16 % от жителите са необразовани, а 60 % - нискообразовани.

2. Трудов пазар и безработица

Трудовият пазар се свива, което на територията на община Крушари е следствие на няколко фактора, влияещи върху разкриването на работни места:

- липса на инвестиционен интерес в създаване на производства;
- всеобща икономическата криза;
- навлизане на високопроизводителна техника в зърнопроизводството;
- необходимост от закриване на социални структури в общината в изпълнение на политиката за деинституционализация на социалната грижа за деца в нужда;

Коефициентът за безработица на населението за цялата област, и в частност за община Крушари, за периода 2007-2011 г. е с по-високи стойности от средните за страната, като показателят нараства с развитието на икономическата криза 2009-2011 г. и достига 20,03 %. По този начин средногодишното равнище на

безработица в общината се връща на стартовото през 2007 г., когато стойностите са 20,2%, при 11,71% за 2008, 12,19 % през 2009 и 15,56 % през 2010 г.

В структурата на безработните лица по пол жени са половината от безработните. Във възрастовата структура на безработните най-многобройни са възрастовите групи от 30 до 50 г. Делът на възрастовата група над 50 г. е 34%, а младежката безработица представлява 17 % от всички безработни. Безработните лица без квалификация и специалност в общината са най-многобройната група в професионалната структура на безработните (над 72 %). На практика хората с добро образование са конкурентни на пазара на труда и тяхната поява в списъка на безработните лица е временно явление.

По показателя „Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години” община Крушари попада в район за целенасочена подкрепа съгласно чл. 6 на Закона за регионалното развитие.

Таблица 16

	2009	2010	2011	2009-2011
Крушари	14,3	14,9	25,2	18,1
Област Добрич				14,2
Република България	9,1	9,2	10,4	9,6

3. Доходи на населението

Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата в общината, допълван от ренти, социални помощи и домашно стопанство.

Равнището на средната работна заплата в община Крушари е под средното за страната за последните 3 години.

Таблица 17

	2009	2010	2011	2009-2011
Крушари	5260	5670	5738	5556
Област Добрич				6075
Република България	7309	7777	8230	7772

Възнаграждението на работещите в община Крушари е най-ниско в сравнение с останалите общини от Добричка област и представлява 71,49 % от средната работна заплата за страната.

Изводи:

Населението на община Крушари намалява трайно и с най-висок темп в сравнение с другите общини на Добричка област (23,2%).

Възрастовата структура на населението се влошава, населението застарява, а образоваността на хората намалява.

Рискът от възникване на етническо напрежение е нисък.

За хората в трудоспособна възраст работа трудно се намира, високият процент на безработица и ниските доходи са сериозен проблем пред общината. Тя намира начин за осигуряване на субсидирана заетост по линия на развитие на социалните услуги, но те са с временен ефект и не променят като цяло социалния статус на населението.

Ниската образованост на населението е основание да се търсят инвеститори в ръчни производства, при които евтината работна сила е фактор.

Механичният прираст е колеблива величина, която се влияе най-вече от условията за труд и доходи, по-добър достъп до образование и здравеопазване. Нужни са комплексни мерки и целенасочен подход за осигуряване на условия и привличане на образовани кадри, чийто знания и опит могат да дадат добавена стойност към управлението на общинските процеси и структури.

С развитието на процесите на застаряване ще продължи да нараства необходимостта от разширяване и разнообразяване на социалните услуги към възрастните хора. Публично-частните партньорства са инвестиционна алтернатива, която изисква проучване, планиране и доказване на взаимния интерес.

Наложителни са мерки, насочени към образователната интеграция на етническите малцинства.

От гледна точка на целите на стратегия „Европа 2020” за подобряване образователното равнище на населението и намаляване дела на преждевременно напусналите училище, пред община Крушари се очертават възможности по линия на програмите за развитие на човешките ресурси. Задача на компетентните

институции на територията на общината е намаляване размера на необразованите млади хора и повишаване тяхната конкурентноспособност на трудовия пазар.

4. Социална сфера

4.1. Образование

Община Крушари не разполага с детска ясла, на територията има четири детски градини - по една в селата Крушари, Коритен, Лозенец и Телериг. Броят им за периода 2003 - 2012 е намалял от 10 на 4 броя. Причините за това са в намаления брой на децата и необходимостта от оптимизиране разходите за издръжка на заведенията. През 2011/2012 г. в системата на детските градини са обхванати 175 деца в 18 групи, на възраст от 3 до 6 години, т.е. в група има по около 10 деца. Посещаемостта в тях варира, а причината за това е липсата на постоянни доходи на родителите и ниския социален статус. С решение от 2010 г. Общинският съвет на община Крушари освобождава от заплащане на такса 5 и 6 годишните деца с цел приобщаване на децата от най-ранна възраст към образователната система, ранна превенция на отпадането от обучение и усвояване на българския език за деца, за които той не е майчин. По този начин е повишен достъпът до услугата и ефективността от функционирането на заведенията.

Сградният фонд на ЦДГ се поддържа, като :

- През 2009 г. е извършен основен ремонт на ЦДГ Крушари - подмяна на дограма, саниране, подмяна на отоплителна инсталация и монтиране на 2 бр. котли на пелети;
- На ЦДГ Лозенец е подмяната дограма през 2009г., изградена е нова отоплителна инсталация и 2 броя котли - на пелети и на твърдо гориво през 2010г., извършено е саниране на северна и източна фасади през 2011г.
- През 2009 г. е подменена дограмата на ЦДГ Телериг.
- През 2011 г. е извършен текущ ремонт на ЦДГ Коритен.

Към 2013 г. в община Крушари функционират четири учебни заведения, като видът и разпределението им по населени места е, както следва:

СОУ „Христо Смирненски“	с. Крушари
ОУ „Васил Левски“	с. Коритен
ОУ „Отец Паисий“	с. Лозенец
ОУ „Васил Левски“	с. Телериг

Към 2012 г. учащите са общо 393, разпределени в 28 паралелки, като средно в паралелка учат 14 деца. Учащите от 1 до 8 клас (основно) са 327, а тези от 9 до 12 клас (средно) - 66. Броят на напусналите преждевременно училище е малък, причините са семейни.

3 от училищата са средищни, организиран е транспорт за децата и е осигурена целодневна организация на обучението. Преподаването се осъществява в 36 класни стаи, във всички училища има изградени компютърни кабинети и интернет връзка. Налага се обучение в слети и маломерни паралелки.

Учебните заведения се обслужват от общо 45 преподаватели, няма кадрови проблеми. Дофинансирането на училищните дейности е обичайна практика за общината, за 2013 г. то е в размер на 33 335 лв. Допълнително училищата привличат средства по програми.

Сградният фонд се поддържа, но има нужда от допълнителни ремонти, за да се превърне в привлекателна среда за учениците.

- През 2007 и 2009 г. е санирано СОУ "Хр. Смирненски" - с. Крушари, рехабилитиран е спортната площадка, възстановена е липсващата ограда.;

- През 2012 г. е сменена дограмата и е санирана източната фасада на ОУ "Отец Паисий" - с. Лозенец;

- По останалите две ОУ са извършвани само текущи ремонти.

4.2. Здравеопазване

Информацията по повод здравеопазването в община Крушари е предоставена от Регионална здравна инспекция - Добрич.

На територията на Община Крушари съществуват 4 лекарски практики за първична медицинска помощ - лекарски кабинети на общопрактикуващи лекари в селата Крушари, Коритен, Телериг и Лозенец, включващи четири лекари, един фелдшер, акушерка и медицинска сестра, т.е. една медицинска практика обслужва средно 1127 души. Стоматологични услуги се извършват от една практика в централното селище на общината. Осигуреността на населението на общината с лекари и лекари по дентална медицина е далеч под средното за страната. Пациентите с по-сериозни здравословни проблеми се насочват към най-близо разположената болница - в областния център гр.Добрич. Там се намира и

най-близкият център на Спешна медицинска помощ. На територията на Община Крушари се намира една аптека в с.Крушари, която в момента не функционира.

В СОУ Христо Смирненски е изграден училищен медицински кабинет. Назначени са две медицински лица, които обслужват всички училища и детски градини.

Основният проблем в здравеопазването е отдалечеността на мястото на предлагане на медицинска помощ, най-вече спешна, неотложна, специализирана и болнична.

4.3. Култура и свободно време

Читалищата са културна институция, която изпълнява учебно-просветителски функции и самодейност. В Община Крушари има седем читалища, като разпределението им по населени места и площ е следната:

Таблица 18

Читалище	Площ кв.м	Брой места	Посещаемост за 2012г.
НЧ „Светлина - 1945” - с. Полковник Дяково	375	198	100
НЧ „Втори Юни - 2004” - с. Александрия	180	50	100
НЧ „Кирил и Методий - 1941” - с. Ефрейтор Бакалово	586	100	0
НЧ „Христо Ботев - 1940” - с. Коритен	510	322	100
НЧ „Йордан Драгнев - 1894” - с. Крушари	710	233	Библиотека и информационен център - 2289 човека., самодейни състави 7 бр. със 107 участника;
НЧ „Асен Златаров - 1962” - с. Лозенец	870	150	0
НЧ „Стефан Караджа - 1936” - с. Телериг	510	100	100

Читалищата са пазител на културните традиции и духовността в община Крушари вече повече от сто години. Те осигуряват заетост за 10 души. В 5 от читалищата се развива културна дейност. Работят 6 библиотеки, като библиотечният фонд е над 37 264 тома художествена и отраслова литература. Само в две от читалищата през последните пет години са заделени средства за закупуване на нова литература - това са читалищата с селата Крушари и Коритен. Читалищата в с.Крушари и с.Телериг са включени в проект „Глобални библиотеки” съответно през 2009 и 2010г. В двете институции е осигурена

Интернет връзка. Достъп до Интернет е осигурен и в читалището в с.Полк.Дяково и с.Александрия. Останалите читалища са без осигурени интернет-връзки. За анализирания период читалищните ръководства кандидатстват с проекти пред Министерство на културата, като общата стойност на привлечените допълнително средства е в размер на 13 510 лв.. Допълнително привлечените средства са използвани за закупуване на книги, компютърна техника, фолклорни костюми и носии за самодейните състави. Десетилетия наред творческа дейност извършват фолклорните състави - танцови и певчески, и за автентичен фолклор. В читалището на с.Крушари се предлага компютърно обучение за начинаещи за възрастни и деца, свободен достъп до сайта на Дирекция „Бюро по труда“, уебинари от услугата е-здраве към програмата „Глобални библиотеки“.

Читалище	Състави	Брой самодейци	Награди
НЧ с.Крушари	Младежки танцов състав	35	Грамоти, плакети за участие в национални и международни фолклорни фестивали
	Детски танцов състав	15	-
	Ромски детски състав	8	Грамота „Отворено сърце“ - Велико Търново - 2012
	Танцов състав за автентичен фолклор	25	Грамоти, плакети, парични награди от участия в Копревщица, Трявна, Априлци, Китен, Лозен, Черни вит
	Певческа фолклорна група	28	Грамоти, плакети, парични награди от участия в Априлци, Крумово, Дебрене, Китен, Лозен, Черни вит
	Група за стари градски песни	16	Грамоти от участия в прегледи на старата градска песен в Добрич, Балчик, София, Китен
	Група за изворен фолклор	15	Възстановена през 2012г.
НЧ - Коритен	Група за автентичен фолклор	15	Грамоти, плакети, парични награди от участия в Копревщица, Трявна, Априлци, Китен, Лозен, Черни вит
	Мъжка група за стари градски песни	7	Участия в прегледи на старата градска песен в Добрич, Шабла
НЧ Александрия	Фолклорна група „Текето“	15	Грамоти, плакети, медали от участия в Дебрене, Варна,

			Свищов, Полски Тръмбеш и др.
НЧ - с.Телериг	Певческа група Група за автентичен фолклор Детска група за традиции, обичаи и устен фолклор	37	Грамоти, плакети, медали от участия в Дебрене, Варна, Свищов, Полски Тръмбеш и др.
НЧ - с.Полк.Дяково	Женска група за добруджански народни песни	18	Грамоти, плакети, парични награди от участия в Копривщица, Трявна, Априлци, Китен, Лозен, Черни вит

Най-многобройни международни изяви регистрира Младежкия танцов състав към НЧ „Йордан Драгнев - 1894” - с.Крушари. През последните 5 години съставът е участвал в международни фестивали и конкурси в Турция, Румъния, Украйна, Молдова, Сърбия, Италия, Португалия, Франция. В международни фестивали в Сърбия и Украйна е участвал и състава за автентичен фолклор към същото читалище.

Предвид спецификата на демографската характеристика на община Крушари в почти всички самодейни състави са включени самодийци от малцинствени групи.

В общината няма кина, театри, клубове. Проблемите в тази насока са свързани с остарелия сграден фонд - необходими са спешни и неотложни ремонти на покривите, подмяна на дограми и ел. инсталация.

Община Крушари изготвя ежегодно културен календар на читалищната дейност. Акцентите в него са свързани с организирането на автентични народни обичаи, в които се включват не само представители на самодейните колективи, но и представители на общността. Отбелязват се празници от народния календар, общо национални празници, патронни празници, организират се изложби по определени поводи.

Постижение е възстановяването на основните функции на читалищата - средище на самодейността и съживяване живота на общността чрез разнообразяване на читалищната дейност. Акцентът в дейността им следва да бъде не само съхраняване самобитния характер на културните традиции, развитие и популяризиране на таланта на населението, но и отварянето към регионални и

национални творчески постижения, създаването на приятелства и лоби за Крушари сред творческите среди, предоставяне на възможности за срещи, обмен на духовни ценности, насърчаване създаването на творчески продукти, популяризиращи потенциала на Крушари и привличащи интереса към територията.

В общината няма организирана спортна дейност. Кампанийно се организират спортни състезания - футбол или волейбол. В Крушари има изграден стадион, който се използва от няколко години от възстановения футболен отбор на общината. Стадионът, както и спортната база в три от училищата се нуждаят от основни ремонти. В тази сфера е наложителен анализ на възможностите за публично-частни партньорства и привличане на заинтересован бизнес в предоставянето на подобни услуги.

4.4. Социални услуги

Предвид структурата на населението, община Крушари продължава успешно да развива мрежата от социални услуги. В нея са обхванати хора в неравностойно положение, каквито са възрастните и немошни хора, хората с увреждания (205 души, регистрирани на територията към 2012 г.) , децата в нужда и пр. В сектора на социалните услуги община Крушари отчита висока активност и успеваемост на привлечените по проекти средства, инвестирайки по този начин в подобряване качеството на живот на най-нуждаещите се.

Част от социалните услуги са институционализирани и са представени от:

- **Дом за стари хора** - намира се в с. Добрин , специализирана институция за предоставяне на социални услуги, насочени към подкрепа на възрастните хора в осъществяване на ежедневните им дейности. Открита е на 14.10.2005 г.

Домът за стари хора се помещава в напълно реконструирана, модерно оборудвана и обзаведена сграда, позволяваща общуване в дневна - с телевизор, видео библиотека и развлекателни игри. Сградата разполага с модерно обзаведен кухненски блока също с 12 стаи с по две легла, всяка със собствен санитарен възел. Капацитетът на социалното заведение е 25 души.

За възрастните хора се грижи персонал от 13 души квалифицирани кадри и помощни служители.

Настаняването на нуждаещите се лица в дома се извършва от отдел „Социална закрила“, с. Крушари към дирекция Социално подпомагане, гр. Добрич. Нуждаещите се лица могат да получат необходимите документи от дирекциите „Социално подпомагане“ по постоянен адрес.

- **Дом за деца с умствена изостаналост** - В с. Крушари от над 50 години функционира един от най-големите в страната Дом за деца с умствена изостаналост от 3 до 18 години. Капацитетът на дома е 100 места. Три от децата от Дома са интегрирани в масово училище в същото населено място. Има възможност и други деца да бъдат включени в общообразователния процес, 21 деца от ДДУИ се обучават в помощно училище. Персоналът полага усилия не само за здравето на децата, но и за тяхното развитие и социализация. Част от педагозите имат квалификация в областта на специалната педагогика.

През 2005/06г. със средства на Социално-инвестиционния фонд (СИФ) е извършен основен ремонт на стойност 253 000 лв., чрез който значително са подобрени материалните условия за оказване на качествена грижа в институцията. В последствие са извършени допълнителни ремонти дейности, които включват цялостен ремонт и обзавеждане на кухненския блок, подмяна на ВиК инсталациите, изграждане на външен асансьор, осигуряващ достъп до 2-рия етаж на сградата.

В изпълнение на приетата Стратегия за деинституционализация, през 2014 г. се очаква закриване на специализираната институция. Наличието на сграден фонд, на други таргет групи, които се нуждаят от специализирана грижа, а също на обучен персонал, са фактори, които предоставят възможност за заместването на предлаганата социална услуга с нова. По този начин ще се запазят работни места, ще се съхрани изгражданата с години материално-техническа база, и ще се покрият нужди на областта (на територията ѝ няма домове за възрастни хора с деменция, на възрастни с умствена изостаналост, звена „Майка и бебе“, липсва социално-учебен център и схеми за създаване на заетост на хора в неравностойно положение, които са примерна алтернатива за ДДУИ).

На този етап общината не е делегирала социални дейности на лицензирани доставчици. Към 2012 г. се предоставят и следните услуги:

- **Дневен център за деца с увреждания** - намира се в с.Крушари, със застроена площ от 332 м2. Състоянието на сградния фонд е отлично. Центърът е

с капаците 20 места и ежедневно се посещава от деца от ДДУИ и деца с увреждания от общността. Съществува заплаха Дневният център да преустанови дейността си след 2014 г. със закриването на Дома за деца с умствена изостаналост. Възможната алтернатива е в създаването на Център за рехабилитация и социална интеграция, който би отговорил на нуждите на регистрираните в общината 205 лица с увреждания, повече от които живеят в съставните на общината населени места и нямат достъп до социална услуга.

- **Домашен социален патронаж** - Услугата включва доставка на храна по домовете на пенсионери, социално слаби и хора с увреждания. Обслужва 65 потребителя от цялата община

- **Домашен помощник и домашен санитар** - предоставянето на услугата осигурява заетост на 26 лица, които обслужват 49 потребителя в 12 населени места. Реалната необходимост от такава услуга надхвърля 100 души. Общината използва възможностите на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, за да осигури на хора в неравностойно положение помощ чрез асистенти и домашни помощници, изпълнявайки последователно три проекта - „Център за социални услуги в семейна среда”, „Център за социални услуги в семейна среда-2 ” (2008 -2012 г.) и „Подкрепа за социално включване” (2012-2014 г.), на обща стойност 289 261 лв.

През 2014 г. ще стартира работа и **Защитено жилище**. В изпълнение на Стратегията за деинституционализация започна реализацията на проект на община Крушари по мярка 321 на ПРСР за изграждане на защитено жилище, чрез което ще се задоволят нуждите на деца с увреждания, навършили 18 г.

Обучен е персонал, който има умения за предоставяне на социални услуги, облекчени са семейства, в които има хора в неравностойно положение, налице е административен капацитет за управление на социални проекти. Постигнатото е добра база за развитие на дейности в социалната сфера и в следващия програмен период.

Предвид тенденцията в развитието на социалните услуги и наличието на специализирана база и персонал в общината, потенциалът е в разкриването на нова, липсваща услуга на територията на област Добрич, която би позволила на Крушари развитие на социална икономика. Такъв проект може би е създаването на Кризисен център. Общината разполага с публични сгради, които могат с

частични ремонти да поемат нова функционалност, още повече че с освобождаването на квалифициран и неквалифициран персонал от ДДУИ няма да има проблеми с наемането на служители и с организацията на работа в Центъра.

Изводи:

Структурата на населението и икономическата ситуация в региона формират големи групи в неравностойно положение. Най-голямата от тях са хората без или с ниско образование. Те са най-уязвимите в реализацията си на трудовия пазар.

Пред системата на образованието предизвикателствата са в няколко посоки: продължаващо реструктуриране, следващо процесите на демографски срив; задържане на деца в училище и намаляване процента на отпадащите; обучение за възрастни; подобряване на условията за учене; интегрирани и нестандартни решения, които осигуряват финансов баланс за нормална учебна работа.

Подобряването на здравните услуги за населението в малките общини, каквато е община Крушари, е част от здравната реформа и проблем от национално значение.

Културната традиция се поддържа от читалищата, чията инициатива е традиционна. Просветната функция е занемарена и не предлага нови форми за предоставяне на информация. Липсват новаторски подходи и възможности за превръщане на читалищата в центрове за предоставяне на услуги на населението, за насърчаване на предприемачеството и за поемане на нови функционалности. Създаването на културен продукт следва да обслужва не само интересите на местното население, но и да привлича интерес към общинския туристически потенциал.

Инфраструктурата на културата в общината се нуждае от сериозни интервенции в материалната база.

Възможностите на свободното време се оползотворяват чрез културния календар на общината и спонтанно в наличните спортни съоръжения.

По развитост на сектора на социалните услуги към хора в неравностойно положение община Крушари е сред водещите в Добричка област, предоставяйки специализирани услуги за специфични целеви групи и създавайки заетост в социални структури. Пред сектора предизвикателствата са както в неговото

преструктуриране в изпълнение на Стратегията за децентрализация, така и в привличането на партньори от частния сектор.

5. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

5.1. Транспортна инфраструктура и достъпност

Транспортният достъп и вътрешнообщинската достъпност в община Крушари се осъществява чрез пътна мрежа с дължина от 152,2 км, от които 90,2 км са републиканска мрежа. Състоянието ѝ е задоволително. В последните 5 години е извършено цялостно асфалтиране на пътя Крушари-Ефрейтор Бакалово-разклона /Добрич-Силистра/, и частично асфалтиране на участъци от четвъртокласната мрежа .

Улиците в общината са 90,64 км, от които 36,26 км са без настилка. Общото им състояние е лошо. В рамките на възможностите на общинския бюджет се планират средства за рехабилитацията им.

Общината се обслужва от автомобилен транспорт. Транспортните линии са недостатъчни - в повечето населени места дневно преминава един автобус. Отдалечените села имат лоша връзка с общинския и областния административен център.

С изграждането на международния път, свързващ общината с Румъния, се очаква транспортната достъпност да се подобри.

5.2. Енергийни мрежи, използване на възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

5.2.1. Електро- и топлоснабдяване

Източник на електроенергия е общата електроенергийна система на страната. На територията на общината работи клон на “Енерго Про - Варна” клон Добрич. Функционира една подстанция 110/20kV с мощност 1x16 MW. На съоръжението е извършен основен ремонт. Подстанцията обслужва цялата община, както и села от съседните общини Тервел и Ген. Тошево. Междуселищната електропреносна мрежа със средно напрежение 20kV е с обща дължина 277,72 км и обслужва деветнадесетте села на общината. Състоянието и е добро. Изградени са 132трафопоста, осигуряващи мощност от 21880 kVA.

Вътрешноселищната мрежа с ниско напрежение е в лошо състояние. На частичен ремонт и подмяна подлежи мрежата в селата. Хората се оплакват от чести токови удари, което нанася вреди на електроуредите.

Уличното осветление е подменено през 2003 г. с енергоспестяващи лампи 18 и 36 W. Гъстотата на осветителните тела е с достатъчно покритие в съставните села на общината.

На територията на общината няма топлофикация. Жителите се отопляват с твърдо гориво и електроуреди. По-голяма част от населението използва като твърдо гориво дърва и това е продиктувано основно от икономически съображения.

5.2.2. Газоснабдяване

Община Крушари не е газифицирана.

5.2.3. Възобновяеми енергийни източници и енергийни ефективност

На територията на община Крушари предстои създаването на ВЕИ. Идентифицирани са два подходящи терена за изграждане на ветроенергийни паркове, разположени в селата Добрин и Лозенец, като за същите е открита процедура за промяна предназначението на земята.

Подадени са заявления за изграждане на 15 ветрогенератора, а за други 75 документацията е в процес на съгласуване, промяна предназначението на земята и др. технологични етапи.

Община Крушари участва в процесите за подобряване на енергийната ефективност чрез проект за изграждане на соларно уличното осветление в 9 населени места, инвестиционните проекти в общинския сградния фонд целят същите ефекти.

5.3. Телекомуникации и широколентов достъп

5.3.1 Съобщителна инфраструктура

Телефонните съобщения в Община Крушари са организирани на базата на аналогови системи, аналогови преносни системи и нискочестотни селищни и междуселищни кабели, като постепенно се въвежда и цифрова техника.

Междуселищните телефонни съобщения в общината, в рамките на областта се обслужват от мрежите за близък междуселищен трафик и тъй като се осъществяват по аналогови линии, връзките са с влошено качество. Междуселищните връзки са с изтекъл ресурс на използване. Преносните системи в община Крушари са най-старите в областта.

Мобилните оператори не покриват изцяло територията на общината. Има села без телефон и мобилно покритие - Поручик Кърджиево, Абрит, части от селата Телериг, Полк.Дяково.

Покритието с обществен интернет освен общинския център също не обхваща всички населени места в двете общини - интернет има в селата Крушари, Полк.Дяково, Телериг, с.Лозенец и Ефр.Бакалово.

5.4. ВиК

5.4.1.Водоснабдяване

Водоснабдяването в общината се осъществява от подземни водоизточници чрез четири Помпени станции/ПС/.: ПС- Крушари с три сондажа; ПС- Абрит с два сондажа, от които единият не функционира, същото е положението в селата Телериг и Лозенец; така също и сондажни кладенци в с. Полковник Дяково и Капитан Димитрово. Водите са с добро качество с изключение на село Капитан Димитрово, където водата е с лоши питейни качества и там за питейни нужди се използват естествените водоизточници.

Водопреносната мрежа е с обща дължина 293,867 км, като голяма част от нея е положена преди повече от петдесет години.

Дейността се осъществява от "В и К"- Добрич - участък Крушари. Изградените девет сондажа и два кладенеца са в състояние да задоволяват напълно нуждите на общината от вода, но поради амортизирани мрежи и съоръжения, водопроводната система работи крайно неефективно и енергоемко. Често селищата остават за дълго без вода. Загубите са между 80-90%. Ежедневно възникват по няколко аварии по мрежата. Поради нестопанисване преходните водоеми не работят, а това налага помпално водоподаване, което допълнително завишава броя на аварията.

Водата е скъпа. Наложително е пускането в експлоатация на ПС - Крушари, така също и ремонт на Телериг, Абрит и Лозенец с цел същите да бъдат

приведени в съответствие с изискванията за санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване.

Количественото съотношение между видовете тръби, използвани във ВИК мрежите е следното: АЦ - 291371 м., ПЕВП - 976м, Стоманени тръби - 1520м.

Проблем при водоснабдяването е експлоатационната възраст на тръбите и съоръженията, което обуславя:

- големи загуби;
- намалена проводимост;
- чести аварии;

В периода 2009-2010 г. са подменени част от тръбите с ПЕВП в селата Коритен и Северняк, съответно 950 м и 600 м.

Статистиката относно водоснабдяване на сградите и домакинствата е дадена в таблица 19:

Община/ Населено място	Обществено водоснабдяване	Собствен водозточник	Обществено водоснабдяване и собствен водозточник	Няма източник на водоснабдяване	Непоказано	Общо
Община Крушари	2335	15	15	67	234	2666
с.Абрит	79	***	***	***	12	95
с.Александрия	141	***				142
с.Бистрец	77				41	118
с.Габер	54			***		55
с.Добрин	136			***	4	141
с.Ефрейтор Бакалово	140	3		3		146
с.Загорци	31				***	32
с.Земенци	42	***				43
с.Зимница	48			***	***	50
с.Капитан Димитрово	48					48
с.Коритен	152	***	3		11	167
с.Крушари	442	3	***	6	91	543
с.Лозенец	240			8	29	277
с.Огняново	30					30
с.Полковник Дяково	165	***	5	7	7	185
с.Поручик Кърджиево	39		3	12	5	59
с.Северняк	94	***		***	24	121
с.Северци	88	***		5	8	103

с.Телериг	289	***	***	19		311

*** Данните са конфиденциални

5.4.2. Канализация

Канализационната мрежа в общината е частично изградена, с изключение на общинския център, видно от таблица 20:

Община/ Населено място	Обществена канализация	Изгреб на яма	Септична яма	Попивна яма	Няма канализация	Непоказано	Общо
Община Крушари	44	209	186	1682	311	234	2666
с.Абрит		6		12	65	12	95
с.Александрия		***	***	138			142
с.Бистрец	***		***	74		41	118
с.Габер				54	***		55
с.Добрин	***		84	51	***	4	141
с.Ефрейтор Бакалово		80	***	48	17		146
с.Загорци				24	7	***	32
с.Земенци	***		7	33	***		43
с.Зимница				48	***	***	50
с.Капитан Димитрово		7	***	39			48
с.Коритен	***	***	6	147	***	11	167
с.Крушари	30	46	43	302	31	91	543
с.Лозенец	6	3	23	203	13	29	277
с.Огняново				30			30
с.Полковник Дяково	***	***	***	131	42	7	185
с.Поручик Кърджиево				18	36	5	59
с.Северняк				90	7	24	121
с.Северци	***	57	3	29	5	8	103
с.Телериг	***	5	12	211	82		311

*** Данните са конфиденциални

6. Екологично състояние и рискове

6.1. Състояние на компонентите на околната среда

Община Крушари се отличава с относително чиста околна среда - незамърсени води, въздух и почва.

6.1.1.Атмосферен въздух

В общината не са регистрирани замърсявания на въздуха със серни, азотни и въглеродни оксиди, метан и амоняк. За периода 2003-2012 г. стойностите на

емисиите на посочените газове са почти нулеви, като са регистрирани много ниски емисии на неметанови летливи органични съединения от порядъка на 0,19 за отделни години в периода. На територията на общината и в съседство с нея, както и трансгранично, няма потенциални замърсители на въздуха. Като единствена опасност в това отношение може да се посочат растителнозащитните мероприятия в селското стопанство.

Община Крушари не разполага с местна система за наблюдение и контрол на въздуха.

6.1.2. Води

Районът на община Крушари е беден на повърхностни водни ресурси.

Контролът върху качеството на питейната вода се извършва, като периодично РИОКОЗ прави пробонабиране от помпените станции. Пробите се изследват по физико-химичен /цвят, мирис, вкус, мътност, рН, окисляемост, амоняк, нитрати, хлорид/ и микро биологични показатели /общ брой микроорганизми и коли форми/.

Пробите не са показвали отклонения от нормите на територията на община Крушари. Същевременно в района има зона с високо нитратно замърсяване като следствие от интензивното третиране на земеделските земи с азотни торове и вниманието следва да е насочено към периодични проучвания на състоянието на подпочвените води.

6.1.3. Почви

Интензивното земеделие създава предпоставки за замърсяване на почвите. На този етап няма данни за сериозни замърсявания на територията на целия Североизточен район.

6.2. Отпадъци и управление на отпадъците

Относителният дял на обслужваното население в община Крушари от системи за организирано събиране на отпадъците е 100%. Проблеми с нерагламентираните сметища вече не съществуват. Общината е извършила рекултивация на 418 дка нерегламентирани сметища. Депонирането се извършва

на сметището в с. Богдан. Общият събран битов отпадък от територията на община Крушари е както следва:

2011г. - от м.август 197 тона

2012г. - 606 тона

2013г. - 360 тона (до м. август)

През изминалия период от 7 години в системата на управление на отпадъците на община Крушари настъпиха промени. В общината не е внедрено масово разделното сметосъбиране, поради липса на фирма, която да организира транспортирането на разделно събраните отпадъци до мястото на тяхното рециклиране. В същото време е въведено организираното сметосъбиране и сметоизвозване за всички населени места от община Крушари.

За анализирания период община Крушари е направила разходи за управление на отпадъци :

- 2009г. - 27 245 лв.

- 2010г. - 36 757 лв.

- 2011 г. - 53 827 лв.

- 2012г. - 60 292 лв.

В посочените суми за 2010г. и 2011г. са включени и разходи за закупуване на съдове за битови отпадъци.

Разходите за всички посочени години включват и суми за зимно и лятно поддържане на улични платна, площади, алеи, паркове.

Община Крушари е партньор заедно с още 8 общини от територията на Добричка и Шуменска област в изграждането на регионалното депо за твърди битови отпадъци, със съответните ангажименти в сдружението, което реализира проекта.

7. Административен капацитет

Ръководството на общината се осъществява от 3-членен кметски екип и 13 членен общински съвет, 7 кметства и 8 кметски наместничества.

Общинска администрация на община Крушари е организирана съгласно Закона за администрацията, Закона за местното самоуправление и местната администрация. Структурата ѝ е организирана в две дирекции - „Регионално развитие и хуманитарни дейности“, „Административно-правно и информационно

обслужване, Финанси и бюджет”. Общата численост на администрацията е 36 щатни бройки.

Дирекция „Административно-правно и информационно обслужване, финанси и бюджет” осигурява административното и информационното обслужване на гражданите, администрирането на местните данъци и такси, финансово-счетоводната и бюджетна организация на общината.

Специализираната администрация е обособена в Дирекция „Регионално развитие и хуманитарни дейности”/РРХД/, като основните длъжности в нея са директор на дирекцията, експерти по образование и култура, етнически и демографски въпроси и социални дейности, здравеопазване, устройство на територията, кадастър и регулация, екология, търговия и туризъм, обществени поръчки, общинска собственост. 90% от длъжностите се заемат от служители с висше образование. Основната дейност на Дирекция РРХД е работа по общински, регионални, национални и европейски програми, устройство на територията, социални услуги, общинска собственост. В дейността си по изготвяне, защита и реализирането на проекти служителите демонстрират професионализъм, екипност в работата, отговорност. Доказателство за това са реализираните проекти по линия на Социалноинвестиционния фонд, Проект „Красива България”, Програма ФАР, Програма САПАРД, Оперативни програми „Развитие на човешките ресурси” и „Регионално развитие”, ПРСР.

Разработените, но нереализирани проекти в общината, са 4 бр. на обща стойност над 6 млн. Одобрени от Управляващия орган на програмата са 3 проекта, но работата по тяхното изпълнение не е доведена до край. Причините за това са свързани основно с прилагане на ЗОП.

В този аспект е необходимо непрекъснато повишаване на квалификацията на административните кадри, ангажирани с подготовката и провеждането на тръжните процедури, както и с привличането на консултантски екипи при провеждане на процедури над определени стойности.

8. SWOT-анализ

Силни страни	Слаби страни
Разположение, природни ресурси и културно-историческо наследство	
• принадлежност към трансграничен район • близост до големи туристически пазари на Северното Черноморие • благоприятен климат • плодородни почви • чиста околна среда • наличие на естествени водоизточници • наличие на ловни гори • изградена система от полезащитни и противосуходейни горски пояси • защитена територия Суха река, включена в Натура 2000 • съхранено биоразнообразие • природни и археологически забележителности • пещерно богатство	• периферно разположение • встрани от основни транспортни коридори • отдалеченост от големи пазарни центрове • малко валежи, сух климат • неразработено природно и културно-историческо наследство • липсва достъп до места с туристически потенциал • липса на план за управление на защитените територии
Силни страни	Слаби страни
Човешки ресурси и социална инфраструктура	
• традиции и опит в земеделието • етническо разнообразие и липса на етнически конфликти • услуги за възрастни хора с увеличен обхват • условия за обхват и образование на подрастващите • съхранени културни традиции и читалища	• слаба населеност на територията • населението намалява трайно с високи темпове и застарява • ниски доходи и висока безработица • ниска квалификация и образование на работната сила • наличие на големи групи хора в неравностойно положение, нуждаещи се от грижа • концентрация на бедност и необразованост в малцинствените групи • неразвити професионални услуги • липса на спешна медицинска помощ и ограничен достъп до здравни услуги • битова престъпност • амортизиран сграден фонд на училищата и читалищата
Силни страни	Слаби страни
Стопански сектор	
• интензивно монокултурно земеделие с добри добиви • наличие на общински поземлен фонд	• неразвита промишленост и липса на местен краен продукт • дребно животновъдство и липса на

• модернизиране на земеделските стопанства • наличие на първи инвестиции в туризма	грижи към генофонда • липса на диверсификация в земеделието
Силни страни	Слаби страни
Техническа инфраструктура и екология	
• изградени транспортна, енергийна и водопроводна системи • съхранен екологичен баланс, отсъствие на агресивни източници на замърсяване на околната среда	• лошо състояние на вътрешноселищната транспортна, енергийна, водопроводна и комуникационна системи • частично изградена канализационна система • неудобни транспортни връзки и трудна достъпност до територията • липса на Интернет и на мобилно покритие в част от селата • енергийно неефективен сграден фонд
Силни страни	Слаби страни
Административен капацитет	
• наличие на секторни стратегически документи, подпомагащи развитието на общината • качествени услуги, предлагани от общинска администрация	• ограничен капацитет за финансиране и управление на проекти
Възможности	Заплахи
• подобряване достъпността на територията и нови търговски възможности чрез изграждане на нов гранично пропускателен пункт • производства на основата на естествените водоизточници и възобновяемата енергия • разнообразяване на земеделския продукт, вкл. биопроизводство • изграждане на туристическа инфраструктура и развитие на селски, културен, религиозен туризъм • активизиране на трансграничното сътрудничество • развитие на услуги и оптимизиране на цената им • междуобщинско сътрудничество и съвместни проекти	• обезлюдяване на територията • висока концентрация на обработваемата земя и монопол върху земята • замърсяване на естествените водоизточници вследствие на интензивно земеделие • рискове, свързани с монокултурното земеделие (зависимост от климата и пазарната конюнктура) • концентрация на хора без образование и квалификация • посегателства на иманяри и погиване на артефакти • комуникационна изолация

II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА КРУШАРИ ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 Г.

1. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА ПЛАНИРАНЕ И ПРОГРАМИРАНЕ НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА КРУШАРИ (2014-2020) И ПРИЕМСТВЕНОСТ

Общинският план за развитие на община Крушари за периода 2014-2020г. е документ за стратегическо планиране на устойчиво интегрирано развитие на местно ниво и е разработен в съответствие с предвижданията на Областна стратегия за развитие на област Добрич (2014-2020) г., Регионалния план за развитие на Североизточен район (2014-2020), Националната стратегия за регионално развитие (2012-2022), Националната програма за реформи (2011-2015), Националната програма за развитие България 2020, стратегията „Европа 2020” и от една страна и Общинския план за развитие на община Крушари 2007-2013, актуализацията му и секторните местни стратегии от гледна точка на приемствеността им от друга.

Общинският план за развитие (ОПР) като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, обединени от стремежа към устойчиво развитие и по-висок жизнен стандарт на хората в общината.

Документът определя средносрочните цели и приоритети за развитие, като се отчитат специфичните характеристики и потенциалът на общината, от една страна, и стратегическите насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие, съдържащи се в съответната областна стратегия за развитие за периода до 2020 г., от друга страна.

Използваният подход, методите и принципите при разработването на общинския план за развитие (ОПР) гарантират, че стратегическият документ е в съответствие с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и с определените национални и регионални цели и приоритети на развитието в България. Освен това планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи, свързани с

местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината.

При неговото разработване се извършва координация и съгласуваност с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС, с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности.

Съответствието на общинския план за развитие с изискванията, залежали в стратегическите насоки и законодателството на ЕС в областта на регионалната политика, се отнася до това, в каква степен плановият документ, разработен и прилаган на местно ниво, отразява общия европейски контекст на политиката за балансирано и устойчиво развитие на регионите и местните общности в ЕС. Стратегическите цели на тази политика са насочени към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравновесия и подобряване на жизнения стандарт. Освен по отношение хармонизацията на целите и приоритетите в контекста на регионалната политика на ЕС, съответствие е необходимо да се търси и по отношение на методите за управление, наблюдение и оценка в процеса на разработване и изпълнение на общинския план за развитие.

При разработването на ОПР на община Крушари за периода 2014-2020 г. бяха съобразени следните насоки и изисквания:

- Съответствие на плана с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС (Териториален дневен ред на ЕС, Стратегия „Европа 2020“, Зелена книга на териториалното Сближаване);

- Координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности;

- ОПР е разработен в съответствие с предвижданията на националните документи - Национална стратегия за регионално развитие, Национална концепция за пространствено развитие, Национална програма за развитие на България, Договор за партньорство 2014-2020 (проект), секторни планови документи;

- Осигуряване на информация и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие;
- Методологическите работни документи на ЕК за използване на индикатори и извършване на оценки;
- Спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници.

Основните принципи и подходи при изготвяне на Плана за развитие на общината и неговата реализация през плановия период са свързани с:

- Предвиждане на приоритети и мерки, които да съответстват на политиките на ЕС за социално-икономическо сближаване и на регламентите на Структурните фондове. Това е предпоставка за финансовата осигуреност на предвидените приоритети и мерки по линия на европейските фондове;
- Подход на интеграция и съгласуваност между отделните секторни направления в развитието на общината и нейната територия, което е гаранция за постигане на синергичен ефект и балансираност;
- Отчитане на целите и приоритетите на основните планови и стратегически документи на страната за периода 2014-2020 г.;
- Община Крушари трябва да предприеме определени действия, за да реализира развитие. Прилагането и изпълнението на залегналите в Общинския план цели и мерки е насочено към увеличаване на нивото на социално-икономическо развитие на общината.

1.1.СЪОТВЕТСТВИЕ С ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ЕС В ОБЛАСТТА НА РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЯТА „ЕВРОПА 2020”

Регионалната политика на ЕС в периода 2014-2020 г. подкрепя създаването на работни места, подобряване на конкурентоспособността, икономическия растеж, повишаването на качеството на живот и устойчивото развитие. Целта на регионалната политика е да се намалят значителните икономически, социални и териториални различия, които все още съществуват между европейските региони.

Всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани

с 11 общи тематични цели (ТЦ), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на Общата стратегическа рамка ще съсредоточат своята подкрепа:

ТЦ 1: Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;

ТЦ 2: Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии;

ТЦ 3: Повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия, на селскостопанския сектор;

ТЦ 4: Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;

ТЦ 5: Насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;

ТЦ 6: Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;

ТЦ 7: Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;

ТЦ 8: Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила;

ТЦ 9: Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността;

ТЦ 10: Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот;

ТЦ 11: Повишаване на институционалния капацитет и ефективна публична администрация.

1.2.СЪОТВЕТСТВИЕ С НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ В ОБЛАСТТА НА РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА

Разработката на ОПР на Община Крушари за периода 2014 - 2020 г. е в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи от по-висок ранг, като ги прилагат спрямо местните особености, нужди и необходимост. В Приложение 1 е представена съотносимостта на заложените стратегически цели и приоритети за развитие спрямо планове от по-високо ниво. Налице е съответствие с регионални и национални стратегически документи. (Приложение 2)

За да обслужва по-добре нуждите на хората от общината, като привлича средства и от оперативните програми, ОПР прецизира заложените мерки чрез програмата за изпълнение на ОПР, в която е описано и годишното разпределение на съответните дейности.

2. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА ОПР НА ОБЩИНА КРУШАРИ 2014 - 2020 Г.

Стратегическите цели показват посоката за развитие за времевия хоризонт на стратегията в основните проблемни области - социална сфера, икономическо развитие, околна среда, инфраструктура и др. Секторните анализи и SWOT-анализът очертаха голям брой проблеми и възможности за социално-икономическото развитие на община Крушари.

Същевременно, ограничените възможности и ресурси налагат съсредоточаване на усилията по приоритети. Изборът на приоритети за устойчивото и балансирано развитие на общината бе подчинено на няколко важни критерия като надграждане на силните страни и изграждане на конкурентни предимства на национално ниво, острота на регистрираните проблеми, неотложност на разрешаването на проблемите, налични възможности за решаването на проблемите, връзка на дадения проблем с други проблеми. В рамките на всеки приоритет са формулирани специфични цели и мерки, включващи сходни по характер конкретни дейности, насочени към постигането на дефинираните в стратегията цели. Планираните мерки ще надградят и подчертаят силните характеристики и ще се стремят да преобразуват и преодолеят слабостите, очертани в SWOT-анализа.

При извеждането на стратегическите цели на плана и приоритетите в общинския план за развитие е приложен принципа на необходимостта и приемствеността. Досегашните приоритети при финализиране на текущия период на планиране (инфраструктура, селско стопанство и околна среда, икономика, административен капацитет и човешки капитал) са актуални, покриват обхвата и на новия пакет оперативни програми и затова в по-голямата си част се пренасят в следващия планов период 2014-2020 г., но преформулирани, така че максимално да отразят настоящите реалности.

Социално-икономическият анализ на Община Крушари показва критични стойности, особено за демографските процеси. Ако общината продължи да намалява със същите темпове, то след 20 години броят на хора на територията ще е под необходимия минимум. Това налага прилагането на интензивни мерки, които да запазят хората и да стимулират поддържане и увеличаване на техния брой.

Песимистичният вариант на развитие е свързан с ново териториално административно деление. Ако тенденцията не бъде овладяна, може да се очаква такова административно деление, което да заличи общината като административна структура с произтичащите от това последици. Липсата на хора на територията може да доведе до погиване на културните последици от присъствието на население.

Предложеният стратегически документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че община Крушари да може да прояви своите конкурентни предимства и да успее да извлече ползи от потенциала си.

В План за развитие на Крушари 2007 - 2013 г. е формулирана визия за развитие, което отразява обобщената представа на общността за стандарт на живот и качества на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава.

Визията на Крушари 2014 - 2020 г. отново поставя в центъра хората и земята. Общината разчита на земята си като ресурс за развитие, но трябва да успее да я съхрани плодородна и за идващите поколения. Техниката и технологиите, с които се обработва тя, трябва да я щадят, а плодовете на тази земя да се преработват на място, да водят до краен продукт и добавена стойност за местната общност.

Това трябва да осигурява поминък и работа на населението, но и да съхрани природа, традиции и да създаде партньорства и инвестиции. Те трябва да се развият, а Общината да запази духа на междуетническа толерантност, взаимно уважение и зачитане на различията.

Визия

Хората в Община Крушари опазват девствената природа и богатата история. Тя привлича интереса на местни и чужди туристи и подпомага създаването на поминък. За това допринася и селскостопанският сектор, който продължава да се развива, като съхранява за бъдещите поколения богатството на земята. Местната власт насърчава активността на бизнес сектора и привлича нови инвеститори.

Общата цел за периода 2014 - 2020 г. е Община Крушари да успее да обедини заинтересованите страни за общи действия, които да подпомогнат прилагането на мерки за развитие на ресурсите, за привличане на интереса към тях и за създаване на поминък.

Неразработеният ресурс може да бъде открит в няколко посоки:

1. диверсификация на културите, отглеждани на територията, така че да се създадат повече работни места;
2. развитие на животновъдство;
3. създаване на възможности за преработка на суровините до междинни или крайни продукти;
4. подпомагане на предприемачество, свързано със занаятите (работа за ръцете) и помощ за намиране на пазари.

С оглед на поставената обща цел Общинският план за развитие на община Крушари за периода 2014-2020 г. поставя следните стратегически цели:

1. Привличане на интерес към Община Крушари и нейния потенциал.

2. Създаване на поминък за жителите на общината.

Предвид поставените стратегически цели и на базата на анализ на силните и слабите страни, възможностите и рисковете пред община Крушари са определени няколко приоритетни области, където да бъдат насочени усилията на социално-икономическата политика за устойчиво и балансирано развитие.

Предвид изходната позиция на Крушари, е твърде трудно да се определят само няколко приоритетни области, към които да бъдат насочени усилията на социално-икономическата политика.

И все пак, като такива биха могли да бъдат посочени:

Приоритет 1: Създаване на местни общества на знанието;

Приоритет 2: Насърчаване развитието на устойчив туризъм, базиран на природно и културно наследство;

Приоритет 3: Развитие на потенциала на местната икономика

Приоритет 4: Социално приобщаване и намаляване на бедността;

Приоритет 5: Подкрепа за устойчиво развитие;

Приоритет 6: Партньорства за добро управление.

Чрез прилагане на целенасочени мерки на политиката и на основата на поставените специфични цели трябва да се постигне съществен напредък в рамките на периода, за който е дефиниран обхватът на документа.

За реализацията на планираните цели са набелязани мерки, към които са дадени и определени дейности, които Община Крушари трябва да предприеме. Дейностите не са изчерпателно изброени, те могат да бъдат допълвани, ако кореспондират с йерархията на мерките и приоритетите и могат да допринесат за постигане на стратегическите цели на общината.

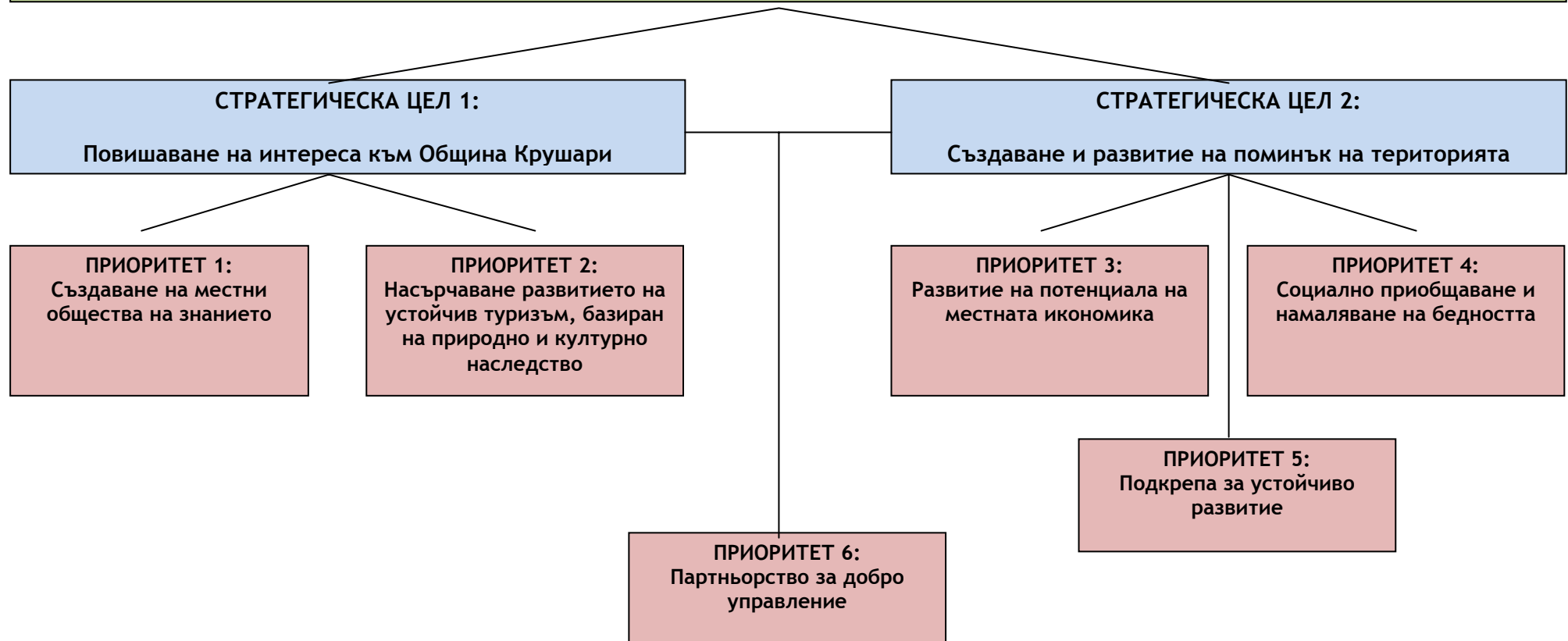

Визия, стратегически цели и приоритети на Общински план за развитие на Община Крушари

ОПР КРУШАРИ 2014-2020 г.

Визия:

Хората в Община Крушари опазват девствената природа и богатата история. Тя привлича интереса на местни и чужди туристи и подпомага създаването на поминък. За това допринася и селскостопанският сектор, който продължава да се развива, като съхранява за бъдещите поколения богатството на земята. Местната власт насърчава активността на бизнес сектора и привлича нови инвеститори.

Реализацията на стратегическите цели и съответно приоритетите в рамките на настоящия ОПР на Община Крушари зависи от някои фактори, които се очаква да останат непроменени в периода на реализация на ОПР. При тяхната промяна ще бъде необходимо да се извършат промени в документа, които да отразят новото състояние.

ОПР на Община Крушари за периода 2014 - 2020 г. е разработен на основата на следните допускания:

- В периода на реализация на ОПР макроикономическата и политическата ситуация в България ще е стабилна;
- Обемът на входящите преки чуждестранни инвестиции в България ще нараства устойчиво или ще се запази на нива от поне 1,5 - 3,0 милиарда евро или повече на годишна база в периода до 2020 г.;
- България ще продължи устойчиво да усвоява средства от Структурните и Кохезионния фонд на Европейския съюз, както и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони;
- Община Крушари повишава своя проектен капацитет и успява максимално да се възползва от ситуацията.

Към момента въздействието на международната икономическа и финансова криза не предполага съществено негативно въздействие върху горните предпоставки. Финансовата стабилност на българската икономика се запазва, в съчетание с ниска инфлация и сравнително стабилен фискален резерв. Растежът на икономиката намалява, но не толкова значително, колкото в други държави-членки на Европейския съюз. Не се наблюдава драстично влошаване на социално-икономическите параметри. Стабилен резерв за развитие на местната икономика представляват средствата от Европейския съюз, чието оползотворяване трябва да се подобри през следващите години, като те са значим стимул за развитието на публичния и частния сектор.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1. ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНТЕРЕС КЪМ ОБЩИНА КРУШАРИ И НЕЙНИЯ ПОТЕНЦИАЛ.

ПРИОРИТЕТ 1: СЪЗДАВАНЕ НА МЕСТНИ ОБЩЕСТВА НА ЗНАНИЕТО

СпЦ 1. Привличане на научните среди за проучване на общинските ресурси:

М1. Проучване на състоянието на почвите и водите като ресурс за развитие на устойчиво земеделие и икономика:

- проучване на замърсеността;
- разработване на специфични програми в областта, в т.ч. програма за опазване на водите и земята от замърсяване.

М2. Развитие на туристическия потенциал:

- създаване на партньорства с Регионален исторически музей, Международен колеж, университети, научни звена и разработване на съвместни програми;
- логистична подкрепа за научни експедиции, събирателска и проучвателна дейност, летни стажове и практики на територията на общината;
- коопериране с университети и специализирани научни звена за стартиране на археологически разкопки на крепостта Залдапа;
- създаване на план за управление на местата от Натура 2000 (междубщински проект).

М3. Подобряване на качеството на местния продукт

- коопериране с научни звена и университети за диверсифициране и подобряване качеството на местните производства;
- подкрепа за демонстрационни проекти;

СпЦ 2. Трансфер на знания и действия по осведомяване:

М1. Подобряване на информираността на местната общност:

- информационна подкрепа за малките земеделски стопанства;

- създаване на програми за изучаване на родния край и прилагане в училища и детски градини;
- разнообразяване на просветната дейност на читалищата, вкл. с курсове за ограмотяване и изучаване на занаяти.

M2. Разширяване обхвата на ползване на ИТ - възрастов, секторен:

- увеличаване на броя на домакинствата, ползващи интернет;
- създаване на система от стимули за ползване на ИТ - технологии сред всички деца и подрастващи - безплатен достъп и обучение, игри, състезания с участие на различните поколения.

ПРИОРИТЕТ 2: НАСЪРЧАВАНЕ РАЗВИТИЕТО НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ, БАЗИРАН НА ПРИРОДНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

СпЦ1. Налагане на местен туристически продукт

M1. Създаване на местен туристически продукт:

- картиране на местните забележителности;
- разработване на маршрути „Пещерно богатство”, „Пътешествие по Суха река” и др.;
- представяне на местните туристически забележителности в реалното и виртуалното пространство;
- обучение на заинтересовани в основи на туризма и привличане на подготвени кадри.

M2. Включване на местния продукт в единната туристическа система:

- създаване на туристически информационен център;
- партньорства с туроператори и професионални туристически организации;
- разработване на комуникационна стратегия за налагане на единен туристически продукт на Община Крушари;
- прилагане на комуникационна стратегия за местния продукт, вкл. разработване и разпространение на промоционални материали; участия на общината на туристически борси и изложения и др.

М3. Създаване на местен музей:

- подготовка на музейна инфраструктура - определяне и адаптиране на помещенията и достъпа до тях съгласно изискванията на нормативната уредба в областта на музейното дело;
- създаване на музейна експозиция - концепция, селекция, консервация и реставрация, експониране;
- създаване на партньорства със специализирани културни институти.

М4. Подкрепа за създаване на туристическа инфраструктура:

- създаване на пакет от облекчения за инвеститори в места за настаняване, за хранене и за развлечения;
- подобряване на транспортния достъп до туристическите забележителности;
- изграждане на екотуристическа инфраструктура;
- напрана на екопътеки, пейки, детски площадки, места за палене на огън, биваци и др. съоръжения с цел опазване на биологичното разнообразие

СпЦ 2. Развитие на мрежи за регионално и трансгранично сътрудничество за интегриран туризъм

М1. Съвместни действия със съседни румънски общини за промотиране на туристически продукт:

- въвеждане на практики за взаимодействие и обмен на информация между администрациите на заинтересованите общини от двете страни на границата;
- увеличаване на международното участие в проявите от културния календар на общината;
- разработване на съвместни проекти в сферата на туризма, финансирани от различни източници.

М2. Регионално сътрудничество:

- кооперирани действия за развитие на туризъм с община Тервел;
- годишни програми за прилагане на Стратегия за развитие на туризма в Община Крушари и Дългосрочна стратегия за адаптиране на най-добри практики в сферата на туризма в общините Крушари и Тервел (Бългaрия) и Ефкарпия (Гърция) 2010-2015 г.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 - СЪЗДАВАНЕ НА ПОМИНЪК НА ТЕРИТОРИЯТА

ПРИОРИТЕТ 3: РАЗВИТИЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА И АГРАРЕН БИЗНЕС

(ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ И ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ)

СпЦ. 1. СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ОТ ЗЕМЯТА

М. 1 Създаване на условия за стимулиране на бизнеса и аграрния сектор:

- разкриване на общински агро-инфо-център ;
  - о консултантска и методическа подкрепа за създаване и развитие на МСП в преработващата промишленост;
  - о информационно осигуряване, обучение и консултации за съвременен мениджмънт и маркетинг;
  - о Подпомагане разработката на бизнес - планове;
  - о Проучване и информизиране за възможностите за финансиране, помощ при изготвяне на проекти за кандидатстване.;
- разработване на пакет от инструменти за стимулиране на бизнеса на местно ниво:
  - о местни данъци и такси;
  - о поддържане на публично достъпни регистри за свободни общински терени и помещения;
  - о подкрепа за стартиращи предприемачи и навлизане на млади хора в земеделието;
  - о административна подкрепа в изготвяне и реализация на инвестиционни проекти;
- оптимизиране на възможностите на общинския поземлен фонд;
- съдействие за комасация.

М2. Увеличаване на площите за поливно земеделие чрез изграждане на напоителните системи и модернизация на хидромелиоративните съоръжения:

- картиране на микрорайоните, подходящи за поливно земеделие (по поречието на Суха река);

- инициране на публични проекти за изграждане и възстановяване на напоителните системи;
- информационна, методическа и организационна помощ за създаване на сдружения за напояване.

М3. Разработване на пакет от мерки за привличане на инвеститорски интерес:

- административна подкрепа за изготвяне и реализация на инвестиционни проекти;
- изграждане на виртуално гише за предприемачи като секция в официалния сайт на общината;
- разработване на специфичен пакет от преференциални мерки за привличане на бизнеса в общината, в т.ч. предлагане на свободни терени, производствени зони и т.н.;

М4. Подпомагане диверсификацията, създаването и развитието на малки предприятия и разкриването на работни места:

- консултации за трансфер на добри практики;
- проучване и информиране за възможностите за финансиране, помощ при изготвяне на проекти за кандидатстване.

Сп.Ц. 2. БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТРАДИЦИОННИ ОТРАСЛИ

М1. Подпомагане конкурентноспособността на първични производители в земеделието и животновъдството чрез:

- мерки за по-добро интегриране;
- демонстрационни проекти;
- обучения за придобиване на търговски и маркетингови умения;
- подкрепа за сътрудничество;
- местно насърчаване на къси вериги за доставки и местни пазари.

М2. Подкрепа за развитие на малки стопанства и алтернативни форми:

- възстановяване на традициите в областта на зеленчукопроизводството, животновъдството и др.;
- популяризиране и стимулиране на биологичното земеделие;

- насърчаване отглеждане на нови видове култури, пригодни за агрометеорологичните условия;
- изграждане на лаборатория за сертифициране качеството на пресни и преработени селскостопански продукти;
- предоставяне на площи от общинския поземлен фонд за стимулиране на алтернативно земеделие;
- демонстрационни проекти, (в т.ч. и за подобряване на генофонда).

М3. Насърчаване сдружаването на селскостопански производители:

- стимулиране създаването на браншови организации на производителите (зърнопроизводители, зеленчукопроизводители, животновъди, пчелари);

М4. Стимулиране на партньорства за иновации в селското стопанство:

- с научни институти;
- с браншови организации;
- с учебни заведения;
- с професионални организации.

Сп.Ц. 3.ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА НА МЕСТНИ ПРОДУКТИ ДО ПАЗАРИ

М1. Създаване на пазар на производителите:

- организиране на сезонни тържища за селскостопанска продукция, плодове и зеленчуци, произведени на територията на община Крушари - проектиране и кандидатстване;
- подсигуряване на места за рекламиране/ продажби на продукцията и услугите на местни икономически субекти.

М2. Подпомагане на съвместни маркетингови прояви на местните стопани:

- организиране на общински панаири, празници, конкурси, посветени на традиционни за общината продукти - мляко, мед, вино, традиционни кулинарни продукти;
- привличане на предприемаческия интерес към предимствата на местния продукт;

- изработване на етикети за качество за разпознаваемост на местните продукти;
- провеждане на промоционални кампании за местни продукти за създаване и налагане на положителен образ на общината и ресурсите ѝ.

ПРИОРИТЕТ 4: СОЦИАЛНО ПРИОБЩАВАНЕ И НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА (ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ)

СпЦ. 1. ОПТИМИЗИРАНЕ НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ:

М.1 Подкрепа за образователни и обучителни инициативи:

- насърчаване въвеждането на иновативни методики в обучението;
- повишаване на квалификацията на педагогическите и управленските кадри в системата на образованието;
- интеграционни дейности за учениците от ромски произход, подлежащи на задължително обучение;
- действия за предотвратяване на преждевременното напускане на училище и повишаване достъпа до образование с акцент към групите в неравностойно положение;
- оптимизиране на схемата на ученическата мобилност;
- възстановяване на извънучилищни форми за работа и пълноценно използване на свободното време на децата, за развитие на индивидуалността и стимулиране на творческите им заложби.

М2. Подобряване на ефективността на образователната система:

- оптимизиране на мрежата от училища и детски градини;
- подобряване на средата за обучение с оглед осъществяване на преход към информационно общество:
- обучения за ИКТ;
- компютъризация на училищата;
- достъп до Интернет за всички училища в общината;
- увеличаване на извънкласната подготовка по компютърни умения;
- създаване и използване на информационна мрежа между училищата, детските градини, педагогическия персонал;

- повишаване участието и ангажираността на родителите.

М3. Възможности за учене през целия живот:

- привличане на партньори и стимулиране на програми за учене цял живот;
- разработка и въвеждане на програми за изучаване на занаяти;
- насърчаване развитието на способности за творчески индустрии (работа с ръце и т.н.):

М4. Подкрепа за придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда:

- партньорства при подготовката и реализирането на програми за професионално образование и обучение, съответстващи на отрасловата ориентация на бизнеса;
- подобряване излизането на младите хора на пазара на труда чрез интегрирани действия, включващи насоки, съвети и обучение на работното място.

М5. Целенасочени действия за предотвратяване на преждевременно напускащите училище:

- осигуряване на позитивна образователна среда - училищен климат, атмосфера на взаимоотношения, управление;
- създаване и ефективно функциониране на система за подкрепа за личностно развитие, предоставящи адекватна подкрепа за всяко дете и ученик;
- развитие на капацитета на учителите за работа с децата и с учениците със специални образователни потребности;
- изграждане на педагогическа и специализирана подкрепяща среда за всяко дете и ученик за осигуряване на приобщаващо образование.

СпЦ. 2. РАЗВИТИЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ХОРАТА В ОБЩИНАТА

М1. Включване на бизнес, НПО и гражданско общество в образователния процес:

- повишаване ефективността на взаимодействие с родителската общност и училищните настоятелства;

- ангажиране представителите на бизнеса за стимулиране професионалната ориентация на учениците.

М2. Партньорства за иновации в сферата на човешките ресурси:

- поддържане на база данни за търсената работна сила и съответно предлаганите специалисти;
- подготовка на проекти за включване в мерките, финансирани от Структурните фондове, за подкрепа на инвеститори, разкриващи нови работни места;
- подкрепа на самонаети;
- повишаване на капацитета на администрацията в подкрепа на развитието на бизнеса в общината;

М3. Ангажиране на местния бизнес към образователния процес и пазара на труда:

- разработка и прилагане на стажантски програми;
- кариерно ориентиране и консултиране;
- подкрепа за мобилност;
- партньорство при подготовката и реализирането на програми за професионално образование и обучение, съответстващи на отрасловата ориентация на бизнеса;
- навлизане на младите хора на пазара на труда чрез обучение на работното място, практики и други форми на трудов опит;
- утвърждаване на индивидуалното и групово наставничество.

М4. Подкрепа за ефективно прилагане на компетенциите в социалната сфера:

- създаване на Кризисен център;
- Дом за възрастни с деменция в с.Крушари;
- Център за социална рехабилитация и социална интеграция в с.Крушари и предлагане на мобилна услуга;
- прилагане на модела на ПЧП в социалната сфера.

СпЦ. 3. ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРЕДОСТАВЯНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ УСЛУГИ

М1. Развитие на културата:

- увеличаване посещаемостта в читалищата;
- подпомагане на библиотечния фонд;
- подкрепа за самодейни състави;
- дейности за развитие на таланти и заложи в деца и ученици;
- дейности за опазване, експониране, социализиране и популяризиране на културно-историческото наследство;
- насърчаване на предприемачеството в сферата на културата;
- подобряване на достъпа до форми на културата, в т.ч. мобилен обмен;
- насърчаване на проучвателската и изследователска дейност за местното културно-историческо наследство;
- обогатяване на културния календар чрез утвърждаване на културните събития и фестивали в общината и подпомагане организирането на нови.

M2. Оптимизиране на предоставяните медицински и здравни услуги:

- разширяване обхвата на профилактичната дейност;
- подобряване качеството на извънболничната помощ;
- осъвременяване на мрежата от заведения, предоставящи профилактични и здравни услуги;
- осъвременяване на материалната база и обновяване на медицинска апаратура.

M3. Усъвършенстване на взаимодействието между институциите, имащи отношение към здравеопазването:

- действия за намаляване броя на здравно неосигурените лица;
- дейности за засилване на здравно-образователната превенция в и извън училище;
- подобряване на факторите на селищната среда и ограничаване на свързаните с тях заболяемост и смъртност от остри и хронични болести;
- сътрудничество и партньорства с НПО за подготовка и реализиране на проекти в сферата на здравеопазването.

М4. Създаване на условия за предоставяне на качествени социални услуги, даващи възможност за преодоляване на социалното изключване, социалната изолация и повишаване благосъстоянието на уязвими социални групи

- развитие на услуги в общността за превенция на деца и семейства в риск, преодоляване на социалното изключване и изолация;
- деинституционализация и подобряване качеството на резидентната грижа;
- развитие на социални услуги в общността за социално включване на уязвими групи и лица в неравностойно положение;
- грижа за старите хора за по-добър и достоен живот;
- насърчаване внедряването на технологии, които да позволят на възрастните хора да живеят самостоятелно и да бъдат активна част от обществото;

М5. Сигурност за жителите и гостите на общината:

- превантивни действия за гарантиране на сигурността;
- мерки за подобряване на взаимодействието с органите на реда;
- партньорства за опазване на реда и собствеността на територията на общината.

ПРИОРИТЕТ 5: ПОДКРЕПА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ (СВЪРЗАНОСТ И ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА)

СПЦ. 1. ПОДОБРЯВАНЕ ДОСТЪПНОСТТА НА ОБЩИНАТА

М1. Оптимизиране на транспортния достъп:

- рехабилитация на пътна мрежа;
- изграждане на транспортна инфраструктура до туристически обекти;
- изграждане на нови пътни участъци до исторически забележителности и туристически маршрути;

М2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИКТ:

- създаване на точки за достъп до интернет на публични места;
- подобряване на достъпа до онлайн публични услуги;
- подобряване на интернет - достъпа в образователни и културни институции;

- насърчаване използването на модерни, достъпни онлайн услуги (като например електронно правителство, електронен здравен портал, „интелигентен дом“, цифрови умения, сигурност)

М3. Разширяване вида и качеството на предлаганите съобщителни услуги за населението:

- разширяване мрежата на мобилните оператори с покритие във всички населени места на община Крушари;
- осигуряване на качествено покритие на територията на общината от мобилните оператори.

СпЦ. 2. БАЛАНСИРАНА И ЕФЕКТИВНА СЕЛИЩНА МРЕЖА

М1. Подобряване на съгласуваността между устройствено и стратегическо планиране на територията:

- взаимодействие със съседни общини и регионални и държавни власти;
- изготвяне на Общ устройствен план на община Крушари за осигуряване на базова инфраструктура;
- разработване на ИКТ системи за местно пространствено планиране и териториално управление (на основата на кадастъра);
- създаване и функциониране на Консултативен съвет за планиране на територията.

М2. Благоустрояване на населените места:

- възстановяване и облагородяване на съществуващи паркови градини в населените места на община Крушари ;
- възстановяване и облагородяване на предблокови и междублокови зелени площи, детски площадки, алеи и други екологично и ергономично издържани архитектурни елементи;
- рехабилитация на улична мрежа;

М3. Изграждане на цялостна визия за архитектурата на общинския център - с.Крушари - с приоритети при планирането и развитието на градската среда и с

ново отношение към изграждането на елементите на инфраструктурата - подземна, пътища, тротоари, паркове и други:

- изработване на нов план за общинския център в с.Крушари с цялостна визия за развитието на инфраструктурата и градската среда;
- дейности за адаптиране на сгради за достъп на инвалиди.

М4. Доизграждане и развитие на техническата инфраструктура за балансирано развитие на населените места:

- саниране на обществени и битови сгради;
- рехабилитация на електропреносната и трансформаторната мрежа в районите с потенциал за развитие на бизнес и туризъм, както и на всички морално остарели мощности в общинската електропреносна мрежа;
- осъвременяване и изграждане на улично осветление в населените места;
- доизграждане и рехабилитация на водоснабдителните мрежи с цел намаляване загубите от течове и аварии;
- максимално използване възможностите на местните водоизточници;
- изграждане на локални пречиствателни съоръжения на обществени сгради.

М5. Съхраняване и развитие на инфраструктурата в областта на културата:

- инвестиции за обновяване на културните институции;
- инвестиции за обновяване на места и обекти със стойност за културно-историческото наследство;

М6. Поддържане и развитие на инфраструктурата в областта на спорта и младежките дейности:

- изграждане на комбинирани спортни площадки в дворовете на целодневните детски градини;
- подобряване на условията за спорт в училищата и детските градини като алтернатива на асоциалното поведение на децата и учениците и овладяване на агресията в училищата;
- подобряване на условията за спорт и отдих на населението чрез ремонт и рехабилитация на съществуващите спортни площадки и стадиони;
- проектиране и изграждане на нови спортни обекти;

- организиране на вътрешни и междуобщински спортни първенства и турнири;
- подобряване на условията за отдих и развлечения в почивната база на общината в местността “Иканталяка” и създаване на условия за пълноценното и използване.

СПЦ.3. СЪХРАНЯВАНЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ЩАДЯЩО ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕСТНИТЕ РЕСУРСИ

М1. Опазване и възстановяване на природното наследство и биологичното разнообразие:

- провеждане на активна информационна кампания за стойността и качеството на природата в общината;
- проучване, обогатяване и популяризиране на видовия състав на флората и фауната в територията на общината;
- повишаване на екологичното съзнание на подрастващите в училищата;
- поощряване на граждански инициативи за опазване на природата;
- обявяване на природни местности за защитените територии в общината, планиране и организиране на мероприятия по опазване и възстановяване на застрашени биологични видове;
- включване на общината в национални и регионални планове и програми за околната среда;
- насърчаване, толериране и легитимиране на интереса от страна на работодателите на територията на общината фирми и структури към създаване на зелени площи в пространството около работните им помещения чрез изработване на система за стимулиране на добрите практики;
- въвеждане на годишен приз за най-добре поддържани зелени площи - за частни лица и фирми;
- планове за управление на територии;
- изграждане на екологосъобразна инфраструктура до и около туристически обекти;

М2. Подобряване и развитие в областта на отпадъците:

- осъществяване на възпитателни и образователни кампании и засилване на административните санкции срещу нарушителите;

- разработване и прилагане на Система за разделно събиране на отпадъците;
- въвеждане на система от мерки за данъчно стимулиране на граждани и фирми, прилагащи разделното събиране на отпадъците;
- провеждане на образователни кампании и информационни срещи и засилване на административните санкции срещу нарушителите в сферата на отпадъците;
- използване на програмите за заетост за решаване на екологични проблеми.

М3. Партньорства и иновации за ефективно използване на ресурсите в подкрепа на прехода към нисковъглеродна и устойчива икономика в земеделие, храни и гори.

- устойчиво управление на водите - управление на торове и пестициди;
- подкрепа за проекти, предотвратяващи ерозията на почвите;
- провеждане на действия за повишаване на екологичното съзнание на населението чрез реализирането на различни програми;
- внедряване на програма по ефективност на ресурсите (подкрепяща МСП и домакинствата);
- насърчаване публични и частни инвестиции в рециклиране.

М4. Подкрепа за преминаване към алтернативни енергии при ползване на ресурси (местни, национални и т.н.)

- създаване на местен информационен център за енергийна ефективност;
- прилагане на комплексни мерки за енергийна ефективност на сгради - общинска собственост;
- извършване на енергиен одит и изготвяне на енергийни паспорти на сгради - общинска собственост съгласно действащото национално законодателство;
- внедряване и използване на възобновяеми източници на енергия във сгради - общинска собственост;
- популяризиране на възобновяеми и алтернативни източници на енергия за битови и стопански цели;

М5. Управление на риска от природни бедствия и аварии:

- разработване на ИКТ - решения за ранно предупреждение и мониторинг;

- подкрепа за възстановяване на нарушен стопански потенциал вследствие природни бедствия;
- инвестиции в превантивни мерки и действия за ограничаване на негативните последици от климатичните промени и адаптиране.

ПРИОРИТЕТ 6: ПАРТНЬОРСТВО ЗА ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

СпЦ. 1. УКРЕПВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНСКИТЕ ПРОЦЕСИ

М1. Оптимизиране на управленските подходи и партньорства:

- разработване на съдържание на услугите и техните приложения на местно ниво, в т.ч. и за отдалечените от административния център на общината населени места;
- организационна и технологична подготовка, наблюдение и оценка на реализацията на ОПР;
- информационно осигуряване на процесите на управление и функциониране на системата за управление на общината;
- изготвяне на регулярни доклади, справки и материали за изпълнението на плана и провеждане на политика на публичност и прозрачност по неговата реализация.

М2. Подобряване на професионални и ключови компетентности на общинска администрация:

- Програма за обучение и развитие на умения в общинската администрация за подкрепа на инициативи на местната общност;
- обучения на кметове и кметските наместници;
- създаване на капацитет за ефективно планиране, програмиране, управление, контрол, наблюдение, оценка и усвояване на донорски средства - европейски, национални и др.

М3. Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на местното развитие:

- изграждане на ефикасна и усъвършенствана функционално-организационна структура на общината, която да води до управление, изградено на принципите на партньорството, отвореността и хоризонталната ориентация;
- създаване на атрактивни сайтове за общината в сфери на конкретни интереси (или подсайтове с връзка към общинския сайт);
- поддържане на активен диалог и взаимноизгодна съвместна дейност с бизнес-общността, НПО и жителите на общината.

СпЦ. 2. ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА И КАЧЕСТВОТО НА УСЛУГИТЕ, ПРЕДЛАГАНИ ОТ ПУБЛИЧНАТА ВЛАСТ

М1. Предоставяне на възможности за мобилни и интегрирани услуги:

- стимулиране на населението и бизнеса за ефективно използване на информационните и комуникационни технологии;
- развиване на умения в населението, свързани с информационните и комуникационни технологии;

М2. Инвестиции за е - управление:

- развитие на административното обслужване по електронен път;
- изграждане на дигитална свързаност;
- разработване на ИКТ - решения в услуга на местния бизнес;
- прилагане и ускорено въвеждане на широколентовите комуникации, уеб-ориентираните връзки и създаване на атрактивни сайтове за специфични общински цели.

СпЦ.3. ПАРТНЬОРСТВА ЗА СОЦИАЛНО - ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

М1. Насърчаване взаимодействието между заинтересовани страни за съвместни дейности:

- пълноценно използване на възможностите на междуобщинското и междусекторното партньорство (МИГ);
- разработване и прилагане на политика за ПЧП при решаване на значими общински проблеми.

М2. Ефективно трансгранично сътрудничество за добро управление

- изготвяне на програма за трансгранично сътрудничество;
- проактивно търсене на трансгранични партньори за обмен на добри практики.

3. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА, ОБОБЩАВАЩА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР

Съгласно чл. 26 от Закона за регионалното развитие, източници за финансиране на регионалното развитие са:

- държавен бюджет;
- общински бюджети;
- средства на физически и юридически лица;
- европейски средства (от фондове на ЕС);
- международни финансови институции;
- други източници, определени със закон.

Индикативните финансови таблици са дадени в Приложение 3. На този етап оценката на ресурсите има само рамков характер. Определените индикативни стойности посочват необходимите нива на финансиране за постигане на стратегическите цели и изпълнение на приоритетите на плана, без да имат директно отношение към реалното разпределение на ресурсите в областта на регионалната политика по оперативни програми и фондове.

Основната маса от финансови средства се формира от националното публично финансиране /държавен и общински бюджети/ и средствата от фондове на ЕС. Заложените в ОПР цели и приоритети могат да бъдат постигнати чрез изпълнение на проекти по различни оперативни програми, в т.ч. за трансгранично сътрудничество, проекти с публично-частно партньорство и т.н.

Финансовата рамка обхваща общия обем на необходимите финансови средства за целия програмен период 2014-2020 г. Средствата са разпределени по приоритети, като изчисленията за финансирането от фондовете на ЕС и републиканския бюджет са направени на база нива на съфинансиране, известни към момента на изготвяне на ОПР. Средствата от национални публични фондове и предприятия са представени, като е използван досегашния им опит за предоставяне на средства за преки инвестиции в проекти за развитие или под формата на кредити и мостово финансиране с краткосрочен характер.

Община Крушари трябва да мобилизира всичките си налични ресурси за разработка на проекти за реализация на цели и приоритети от ОПР. С оглед на потенциала на общинския бюджет и ограничените възможности за външно финансиране през новия планов период Крушари трябва да подреди ясно своите приоритети и възможности за пълен проектен цикъл.

Общината е отговорна за привличането на допълнителни ресурси за нейното развитие. Това означава:

- при съставянето на годишните бюджети да се определят приоритети и да се предвиждат средства за разработването и съфинансирането на проекти;
- в годишните бюджети да се залагат средства за съфинансиране на партньорски проекти, насочени към населените места в Общината;
- мобилизиране на ресурси чрез частично съфинансиране на проекти от фирми или обществени организации, и с други общини.

Постигането на целите и приоритетите на ОПР не е възможно без участието на широк кръг партньори и на цялата общност, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти.

Общината трябва да продължи целенасочените си действия по:

- включване на гражданските организации в процеса на изпълнение на общинския план за развитие;
- подкрепа за развитие на местни НПО;
- създаване на открити и равнопоставени процедури за изграждане на партньорства;
- провеждане на периодични срещи с НПО за съвместно идентифициране на проблеми на общността и планиране на интервенции.

4. ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НАПРЕДЪКА В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР

За отчитане на напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината, както и за упражняване на контрол върху изпълнението на ОПР, са дефинирани критерии за оценка - система от качествени и количествени индикатори. При тяхното формулиране са спазени следните изисквания:

Индикаторите са в съответствие с политиката за регионално развитие и изпълнението им ще доведе и до изпълнението на стратегически документи от по-висок ранг. Съобразени са с индикаторите, заложи в Областната стратегия за

развитие, и са в съответствие с показателите на Националната програма за реформи, на които се базира системата за наблюдение и оценка в областта на регионалната политика и развитието на регионите в ЕС през следващия програмен период и отразяват постигането на целите на Стратегия “Европа 2020”.

Общи количествени индикатори - принос към стратегия „Европа 2020”

ПРИНОС КЪМ СТРАТЕГИЯ „ЕВРОПА 2020”	ЕС	БГ	Област Добрич 2020	Област Добрич 2013	Крушар и 2020	Крушар и 2013
1. Заетост на населението на възраст 20-64 г.	75%	76 %	74 %	62 %	52 %	30 %
2. Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност (НИРД) - % от БВП	3%	1,5%	1,3%	0,7%	0,5%	0
3. Цели „20/20/20” по отношение на климата/енергията:						
- съкращаване на емисиите на CO2	20%/30 %	-	-	-	-	-
- дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление	20%	16%	18%	13%	20%	0
- повишаване на енергийната ефективност	20%	25%	26%	7%	20%	7%
4. Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище до	10%	11%	14%	19%	3%	8%
5. Нарастване на дела на висшистите на 30-34 г.	40%	36%	36%	18,5%	15 %	5 %
6. Намаляване на хората под националните прагове на бедност	с 25% (20 млн)	с 26 % (260 хил.)	16%	3%	15%	30 %

Изведени са специфични количествени индикатори, проследяващи изпълнението на приоритетите и специфични цели на ОПР на община Крушари, съпоставими с тези, заложи в Областната стратегия за развитие на област

Добрич. Сред тях са интегрирани и онези глобални екологични индикатори, за които има измерими стойности на общинско ниво.

СПЕЦИФИЧНИ КОЛИЧЕСТВЕНИ ИНДИКАТОРИ в съответствие с Областната стратегия за развитие	Изходна стойност	Целева стойност
Увеличаване на приходите от дейността на МСП в % /Базова година 2011г. - ..... хил. лв./	-	10
Увеличаване на броя на реализираните нощувки. /Базова година 2011 г. с 0 броя/	-	350
Брой туристически атракции създадени/ подобрени (бр.)	-	2
Създадени и популяризирани туристически дестинации на база културно-историческо наследство (бр.)	-	1
Инсталирани мощности от ВЕИ, мвт, 2012г.	-	130
Брой модернизиран и реконструирани сгради и обекти на културата (бр.)	-	2
Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ в % /2011 г./	-	20
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение в км	-	30
Население с подобрен транспортен достъп (%)	-	30
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната в % /2012г./	10	60
Разширена / реконструирана ВиК мрежа (км)	-	10
Брой реализирани проекти за възстановяването на съществуващи, и направата на нови напоителни съоръжения и системи	-	2
Население, облагодетелствано от подобрена социална, образователна и здравна инфраструктура в % от общото население	-	30
Брой нови фирми, започнали своята дейност в селския район	-	4
Разходи за опазване и възстановяване на околната среда /Базова година 2011 г- .....хил.лева/	-	
Брой новосъздадени ПЧП	-	1
Брой на сключените договори за участие в програми и проекти по Структурните фондове (бр.), вкл. МИГ	-	15
Брой проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен между регионите на България и Европа	-	2

В Приложение 4 „Индикатори за измерване на напредъка на ОПР на Община Крушари 2014-2020 г.” са представени конкретни индикатори за измерване на напредъка в изпълнение на ОПР по приоритети и специфични цели за

всяка от годините на програмния период, чиито стойности трябва да се дефинират за ежегодно. Периодичното им анализиране при отчитане на Годишната програма по изпълнение на ОПР ще допринесе за обективната измеримост на постигнатите резултати в социално-икономическото развитие на община Крушари и за вземане на целесъобразни решения от органите за местно самоуправление.

За така формулираните критерии лесно може да се събира и отчита информация от надеждни източници като: НСИ, МОСВ, Вик, ИСУН, МИЕ, МЗХ, ДФЗ, МТСП, АПИ, МОНМ, общинска статистика, експертни проучвания и др.

5. ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ОПР

Мониторингът - продължаващото наблюдение - играе ключова роля при стратегическото планиране. Той включва наблюдението, оценката и контрола на реализацията на заложените цели и изпълнението на планираните дейности в Общинския план на община Крушари за периода 2014-2020 г.

Наблюдението е инструмент за провеждането на ефективна общинска политика, тъй като неговата основна функция е да дава обратна информация за степента на реализация на целите и приоритетите и за евентуално предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности.

Обект на наблюдението са напредъкът, промените и последиците от предприеманите действия. То може да се разглежда като непрекъснат процес на събиране, анализ и оценка на информация, необходима за управлението и вземането на решения при изпълнение на ОПР, както и за неговата актуализация.

Наблюдението и оценката на изпълнението на ОПР 2014-20 се осъществява на база на информацията в Годишния доклад за наблюдение на изпълнението на Общинския план за развитие.

Съгласно Закона за регионалното развитие

а) Кметът :

1. организира изработването на общинския план за развитие и го внася за обсъждане и приемане от общинския съвет;
2. ръководи, организира и контролира дейността по изпълнението на общинския план за развитие;

3. организира изграждането, поддържането и оперирането на единната информационна система за управление на регионалното развитие на територията на съответната община;

4. представя годишен доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие за одобряване от общинския съвет;

5. осигурява публичност и прозрачност на общинския план за развитие, както и на действията по реализацията му.

б) Общинският съвет:

1. обсъжда и приема общинския план за развитие по предложение на кмета на общината;

2. одобрява годишните доклади за изпълнението на ОПР по предложение на кмета на общината.

Координацията и взаимодействието между заинтересованите страни се извършва както по вертикала - между Министъра на регионалното развитие, Регионалния съвет за развитие на Североизточен район, Областния съвет за развитие и общината, така и по хоризонтала - между различните звена, ведомства и партньори на общинско ниво.

Степента на реализация на ОПР, както и ефектите от неговото прилагане, се оценяват чрез провеждането на следните оценки:

1. Междинна оценка - извършва се не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на ОПР и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки за бъдеща актуализация на ОПР

2. Последваща оценка - извършва се не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на ОПР и включва: оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки относно провеждането на политиката за местно развитие;

През периода на действие на ОПР на община Крушари 2014-2020 г. могат да се извършват допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи.

Общинският план подлежи на актуализация:

- когато настъпят съществени промени в икономическите и социалните

условия в общината;

- при актуализация на Областната стратегия за развитие;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторните стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на ОПР;
- вследствие резултатите от междинната или последващата оценка.

За целите на Наблюдението на ОПР със заповед на Кмета Община Крушари създава Работна група, която осъществява Системата за вътрешен мониторинг на Общинския план за развитие за периода 2014-2020 г. (Приложение 5)

6. ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

Законът за регионалното развитие (ЗРР) дефинира основните принципи, на които се основава провеждането на политика за регионално развитие, като водещи са принципите за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, актуализирането, междинния контрол, наблюдението и оценката.

Главната цел на действията за прилагане на принципа за партньорство е да се осигури прозрачност и да се информират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за устойчиво развитие относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивират заинтересованите страни за активно участие в процеса на реализация. Кметът на общината и Общинският съвет осигуряват информация и публичност на общинския план за развитие в съответствие със своите компетенции на всички етапи от неговата реализация и гарантират участието на общността като равностоен партньор.

Прилагането на принципа за партньорство включва информиране на всички заинтересовани страни и възможности за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи, извършване на консултиране по Общински план за развитие на община Крушари за периода 2014 - 2020 година чрез организиране на дискусии, в т.ч. участие във формални и неформални структури за планиране и мониторинг с власти на различните равнища,

социални и икономически партньори, гражданско общество.

ОПР на Община Крушари 2014 - 2020 г. основно е ориентиран към дейности в сферата на компетентност на местните власти, като ключови партньори на местно равнище се явяват НПО, представители и сдружения на бизнеса, изследователски и научни институции, работещи в различни сфери на местното социално-икономическото развитие.

Изграждането на ефективни партньорства в процеса на планиране и изпълнение дава възможност да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и за разкриване на нови пътища към привличането на финансови средства. За община Крушари това е от съществена значимост през настоящия планов период. Партньорството ще допринесе за доизграждане на вече създадени връзки, както и за създаване на нови между различните субекти с влияние върху местното развитие.

Осигуряването на необходимата и своевременна информация за всяка мярка и дейност и публичност на процеса на разработване, периодично актуализиране, съгласуване и изпълнение на ОПР се осъществява от кмета на общината и общинския съвет в съответствие с техните компетенции. Те трябва периодично да организират конкретни действия по осигуряване на прозрачност, които могат да включват:

1. Представяне в подходяща форма (публични дискусии, семинари, информационни материали) на информация за основните положения и прогнози на общинския план за развитие за периода до 2020 г., за ролята на жителите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;

2. Фокусиране вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проекти на тази основа в публичния сектор, насочени към подобряване на услугите, предоставяни от общината;

3. Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;

4. Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото

планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност за общината;

5. Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за реализация на плана;

6. Сътрудничеството с регионални медии и Областен информационен център - Добрич за публикуване на информация по отношение на приоритетите, мерките и проектите за максимално достигане до широк кръг представители на заинтересовани страни.

В процеса на наблюдение на изпълнението на ОПР също следва да се осигури задължително участието на общността, като се спазват принципите за партньорство, публичност и прозрачност. Местните органи на управление в общината са отговорни за привличането на представители на заинтересованите страни в наблюдението на изпълнението на ОПР. Възможните действия, които гарантират прилагането на основните принципи на партньорство, информация и публичност могат да включват :

- разработка и прилагане на обосновани правила и процедури за управление на проектите от ОПР;
- обществен мониторинг и контрол на качествено и навременното изпълнение на проектните финансови дейности;
- изработване на вътрешен механизъм за проучване и обработване на информацията и реда за представяне на безвъзмездни финансови помощи от различни източници;
- спазване на изискванията на ЗОП и други нормативни актове;
- създаване и прилагане на система за управление на рисковете, включващи административни правила и процедури за превенция.

Основен източник на информация за реализацията на ОПР е официалният сайт на общината, на който, съгласно ППЗРР чл. 37, ал. 2, се публикува Общинският план за развитие и решението на Общински съвет за неговото приемане.

Сайтът трябва да продължи да бъде главен информационен канал по отношение на ОПР, като се актуализира с годишните доклади по изпълнението на ОПР, междинната и последваща оценка и актуализации и т.н. Различните рубрики

от сайта също могат да имат принос за подобряване на информираността по отношение на ОПР. Чрез списъците с изпълнени проекти, проекти в процес на изпълнение, планирани проекти, както и презентационните материали в различни проекти, включени в програмата за реализация на ОПР, общността и бизнесът трябва да получават постоянна и адекватна информация за степента на постигане на целите и приоритетите на общинския план за развитие 2014 - 2020 г.

Партньорството, информираността и публичността са от особено значение за успешното реализиране на ОПР и за осигуряването на интегрирано устойчиво развитие. Те ще позволят да се постигне:

1. По-голяма прозрачност и участие на общността в оценката на направените разходи, регламентирани в чл. 36 и 37 от ППЗРР;
2. Безпристрастна оценка на степента на постигане на приетите цели и задачи, както и на адекватността на действията и постигнатите ефекти; на превантивни и коригиращи действия за изпълнението на плана;
3. Сигурност по отношение на ефективното и ефикасно разходване на обществените средства.

III. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1	Съотносимост между приоритети и цели на стратегически документи
Приложение 2	Съотносимост между Регионален план за развитие на Североизточен район, Областна стратегия на Област Добрич и Общински план на Община Крушари 2014-2020
Приложение 3	Индикативни финансови таблици
Приложение 4	Индикатори за измерване на напредъка на ОПР на Община Крушари 2014 - 2020 г.
Приложение 5	Система на „Вътрешен мониторинг и оценка”

Съотносимост между приоритети и цели на стратегически документи

Стратегия „Европа 2020“	Териториален дневен ред на ЕС 2020	Национална програма за реформи 2011-2015 г.	Национална програма за развитие: България 2020
Интелигентен растеж - икономика на знания и иновации; Устойчив растеж - нисковъглеродна икономика, ВЕИ, конкурентоспособност чрез ефективно използване на ресурсите, добра бизнес среда за МСП и активно предприемачество; Приобщаващ растеж - паралелно развитие и на традиционна икономика с висока заетост на нискоквалифицирана работна ръка, буфер срещу бедността, средство за социално и териториално сближаване.	Полицентрично и балансирано териториално развитие (иновативни мрежи между градовете); Интегрирано развитие - в градовете, в селските и в специфичните/неформални райони (излизане от границите на градовете в техните „зони на активно влияние“, внимание към селските райони с уникалните им черти, периферните райони, ефикасно използване на ресурсите, опазване на земята, заздравяване на връзките град - село); Териториална интеграция в граничните и трансгранични региони (трансгранично коопериране - особено по външните граници на ЕС); Конкурентоспособност на регионите чрез силни местни икономики (местни продукти и пазари, привлекателна бизнес среда, силни общини); Подобрена обвързаност между индивиди, общини и предприятия (децентрализация, нисковъглеродна местна икономика, достъпност от	„Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20 - 64 г.“ „Повишаване дела на разходите за научно-изследователска и развойна дейност до 1,5% от БВП“; „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутно крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25%“ „Намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система до 11% и повишаване на дела на 30 - 34 годишните със завършено висше образование - 36%“. „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души“ (с 16%).	Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила; Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване; Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал; Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси; Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания; Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса; Изграждане на адекватна

	градските центрове към периферията); Управление и обвързване на природните и културни ценности на регионите (защитени територии - зелени инфраструктурни мрежи на всички нива, управление на културното и природното наследство).		енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост; Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

**Съотносителност между Общински план на Община Крушари, Областна стратегия на Област Добрич
и Регионален план за развитие на Североизточен район 2014-2020**

ВИЗИЯ		
РПР СИР 2014 - 2020	ОСРР на област Добрич -2014 - 2020	ОПР на община Крушари 2014 - 2020
Визия: Североизточният район на България - отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота.	Област Добрич, устойчиво развиваща се териториална единица, предлагаща атрактивна инвестиционна среда, в която местната общност ще живее и ще се труди в хармонична природна, социална и бизнес-среда	Хората в Община Крушари опазват девствената природа и богатата история. Тя привлича интереса на местни и чужди туристи и подпомага създаването на поминък. За това допринася и селскостопанският сектор, който продължава да се развива, като съхранява за бъдещите поколения богатството на земята. Местната власт насърчава активността на бизнес сектора и привлича нови инвеститори.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ		
РПР Североизточен район	ОСРР на област Добрич	ОПР на община Крушари
Стратегическа цел 1: "Повишаване конкурентноспособността на района чрез активиране на специфичния му потенциал, съчетано с опазване на околната среда"	Област Добрич да продължи да се развива на основата на своите сравнителни предимства, динамично развиваща се местна икономика, ефективно усвояваща средствата от националния бюджет и европейските фондове" Стратегически цели: 1. Повишаване на потенциала на човешките ресурси, увеличаване равнището на заетостта, доходите и постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение. 2. Създаване на условия за увеличаване на конкурентноспособността за постигане на динамично развитие на областта при намаляване на различията както вътре в	Стратегическа цел 1: Повишаване на интереса към Община Крушари Стратегическа цел 2: Създаване на поминък на територията

	нея, така спрямо и съседните области. 3. Стимулиране на балансираното териториално развитие чрез установяването на адекватни модели на териториално устройство, подобряване на екологичните условия, ефективно използване на механизмите за трансгранично и междурегионално сътрудничество.	

ПРИОРИТЕТИ		
РПР СИР	СРР на област Добрич	ОПР на община Крушари
Приоритет 1.1. Повишаване на иновационния потенциал и научното и технологичното развитие в района Специфична цел 1.1.1. Насърчаване на научноизследователската и иновационна дейност за технологичното развитие в района; Специфична цел 1.1.2. Изграждане на инфраструктура в индустриални зони и бизнес паркове и поддържане на активна и привлекателна бизнес среда	Приоритет 1 Повишаване на заетостта и догодите чрез подобряване достъпа до пазара на труда Сп.цел. 1 Превенция на отпадането от пазара на труда - квалификация и преквалификация, социална интеграция - Внедряване на система за прогнозиране на потребностите на пазара на труда от работна сила, осигуряване на условия за продуктивна и качествена заетост на трудоспособните лица; - Програми за гъвкави системи за квалификация и преквалификация, съобразно нуждите на пазара на труда - Обучение за заети лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила - Подкрепа за самонаети лица и начинаещи предприемачи чрез професионална квалификация и обучение СЦ2 - Създаване на условия за увеличаване на конкурентноспособността за постигане на динамично развитие на областта при намаляване на различията както вътре в нея, така спрямо и съседните области	Приоритет 1: Създаване на местни общества на знанието Специфична цел 1: Привличане на научните среди за проучване на общинските ресурси Специфична цел 2: Трансфер на знания и действия по осведомяване

Приоритет 1.2. Подкрепа за икономика, свързана с морето Специфична цел 1.2.1. Създаване и развитие на регионални клъстери на база морска индустрия; Специфична цел 1.2.2. Подобряване на инфраструктурата, свързана с развитието на морската индустрия.	Приоритет 2. Повишаване на конкурентноспособността на регионалната икономика и подкрепа за МСП Сп. цел 2. Развитие на изследователската дейност и използване на иновации и нови технологии	Приоритет 2: Насърчаване развитието на устойчив туризъм, базиран на природно и културно наследство Специфична цел 1: Налагане на местен туристически продукт Специфична цел 2. Развитие на мрежи за регионално и трансгранично сътрудничество за интегриран туризъм
Приоритет 1.3. Подобряване конкурентноспособността на селскостопанското производство и активизиране на селските райони Специфична цел 1.3.1. Въвеждане на нови технологии и иновации в МСП в изостанали селски райони ; Специфична цел 1.3.2. Активизиране на бизнеса в изоставащи селски райони чрез насърчаването на индивидуалното и колективното предприемачество. Мярка: Създаване на клъстер „Агро производство и хранително вкусова промишленост“;	Приоритет 3. Развитие на устойчиво земеделие и туризъм Сп. цел 3. Подпомагане на развитието на устойчиво и високоефективно земеделие Сп. цел 4. Насърчаване развитието на устойчив туризъм, базиран на природно и културно наследство Сп. цел 5 Стимулиране на балансираното териториално развитие чрез установяването на адекватни модели на териториално устройство, подобряване на екологичните условия, ефективно използване на механизмите за трансгранично и междурегионално сътрудничество”	Приоритет 3: Развитие на потенциала на местната икономика и аграрен бизнес Специфична цел 1: Създаване на добавена стойност от земята Специфична цел 2: Балансирано развитие на традиционни отрасли Специфична цел 3: Подобряване на достъпа на местни продукти до пазари
Приоритет 1.4. Разнообразяване на регионалния туристически продукт и активно включване на природното и културно богатство на хинтерланда Специфична цел 1.4.1. Стимулиране на специфични видове туризъм, базирани на природно-ландшафтни и културни ценности и прояви; ~ Специфична цел 1.4.2. Обвързване на крайбрежната територия и хинтерланда на района в единна туристическа система	Приоритет 4. Подкрепа за интегрирано развитие на градовете и подобряване качеството на градската среда	Приоритет 4: Социално приобщаване и намаляване на бедността Специфична цел 1 Оптимизиране на системите за образование и обучение Специфична цел 2 Развитие на потенциала на хората в общината Специфична цел 3 Оптимизиране на предоставяните обществени услуги
Приоритет 1.5. Опазване на околната среда в района и щадящо използване на териториалните ресурси	Приоритет 5. Подобряване качеството на живот в селските райони, доизграждане и модернизиране на местната техническа	Приоритет 5: Подкрепа за устойчиво развитие Специфична цел 1: Подобряване

Специфична цел 1.5.1. Прилагане на мерки за опазване на средата при добивната индустрия на сушата и в акваторията и при локализиране на инсталации за ВЕИ Специфична цел 1.5.2. Превантивни мерки за справяне с климатични промени и природни бедствия	инфраструктура (общински пътища и мостове, улична мрежа, водоснабдителни и канализационни системи), обновяване и благоустрояване на селата (тротоари, площи, осветление, зелени площи), предлагане на базови публични услуги, инвестиции в образователна, социална, здравна, културна и спортна инфраструктура, опазване на културното и природно наследство в населените места, развитие на туризма, подобряване на достъпа до интернет и др.	достъпността на общината Специфична цел 2: Балансирана и ефективна селищна мрежа Специфична цел 3: Съхраняване на компонентите на околната среда и щадящо използване на местните ресурси
Стратегическа цел 2: “Повишаване на социалния капитал на района чрез подобряване стандарта на живот и качеството на жизнената среда” Приоритет 2.1 Подобряване достъпа до пазара на труда, заетостта и доходите Специфична цел 2.1.1. Стимулиране на трудовата мобилност за увеличаване равнището на заетостта и доходите; Специфична цел 2.1.2. Постигане на социална интеграция на групите в неравностойно положение;		Приоритет 6: Партньорство за добро управление Специфична цел 1: Укрепване на административния капацитет за подобряване на управленските функции Специфична цел 2: Повишаване на ефективността и качеството на услугите, предлагани от публичната власт Специфична цел 3: Партньорства за социално- икономическо развитие
Приоритет 2.2 Подобряване на качеството и достъпа до здравни, образователни, социални и културни услуги и спортни прояви; Специфична цел 2.2.1. Изграждане и обновяване на обекти на социалната инфраструктура, в т.ч. подобряване на енергийната ефективност Специфична цел 2.2.2. Подобряване качеството на публичните услуги в образователната, здравната, социалната и културната сфера		

Приоритет 2.3. Интегрирано селищно развитие и екологизация на жизнената среда Специфична цел 2.3.1. Изготвяне и прилагане на ИПГВР в градовете и подобряване благоустройството на селищната среда; Специфична цел 2.3.2. Подобряване на водоснабдителните услуги и внедряване на съвременни технологии за екологизация на жизнената среда.		
Стратегическа цел 3: “Балансирано териториално развитие и сътрудничество чрез подобряване на свързаността и функционалната интегрираност на система от урбанизационни центрове” Приоритет 3.1. Подобряване на вътрешно регионалната свързаност и достъпност до обекти за услуги, туризъм, рекреация, култура Специфична цел 3.1.1. Подобряване на транспортната свързаност чрез обновяване на пътната инфраструктура с регионално и местно значение; Специфична цел 3.1.2. Осигуряване на ширококоловостен достъп и преодоляване на “цифровата изолация” в слабо населените периферни райони. Приоритет 3.2. Подкрепа за развитие на йерархизирана система от градове-центрове и малки градове в селските периферии на района Специфична цел 3.2.1. Създаване на условия за категоризиране на Варна като втори център за страната от европейско МЕГА ниво и издигане ролята на градовете		

Добрич, Шумен и Търговище като регионални центрове - балансьори на Варна; Специфична цел 3.2.2. Стимулиране на малките градове в периферните селски райони за предоставяне на услуги и създаване на работни места.		
Приоритет 3.3. Стимулиране на вътрешнорегионалното и междурегионалното и трансгранично сътрудничество и партньорство Специфична цел 3.3.1. Засилване на сътрудничеството и партньорството между общините и областите на района за реализиране на съвместни инициативи и прилагане на стратегии за местно развитие на проблемни райони Специфична цел 3.3.2. Развитие на сътрудничество с другите региони, в т.ч. трансгранично.		

ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСОВИ ТАБЛИЦИ

Финансова таблица 1 (цени 2013 г., в хил. лв.)														
Период 2014-2020 г. ПРИОРИТЕТ	Местно публично финансиране			Външно публично финансиране						Частно финансиране		Финансови инструменти		Общо
	Общински бюджет	В т.ч. съфинансиране на европейски проекти	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)	Заеми от финансови институции	Общ дял (%)	100%
1	2	3	11	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Приоритет 1	100	70	45.45	0	0	70	31.82	5	2.27	45	20.45	0	0	220
Приоритет 2	155	135	13.96	0	0	850	76.58	0	0	105	9.46	0	0	1000
Приоритет 3	500	480	10.00	0	0	300	6.00	0	0	4200	84.00	0	0	5000
Приоритет 4	300	295	15.79	170	8.95	1080	56.84	40	2.11	310	16.32	0	0	1900
Приоритет 5	510	352	2.34	3050	13.97	14825	67.93	2400	11.00	1040	4.77	0	0	21825
Приоритет 6	400	240	60.00	0	0	160	40.00	0	0	0	0	0	0	400
ОБЩО	1805	1572	5.89	3220	10.50	17285	56.39	2645	8.63	5700	18.59	0	0	30655

Финансова таблица 2 (цени 2013 г., в хил. лв.)														
Период 2014-2020 г. ПРИОРИТЕТ	Местно публично финансиране			Външно публично финансиране						Частно финансиране		Финансови инструменти		Общо
	Общинск и бюджет	В т.ч. съфинанс иране на европейс ки проекти	Общ дял (%)	Централе н бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източни ци	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)	Заеми от финанс ови инстит уции	Общ дял (%)	100%
1	2	3	11	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Приоритет 1/СЦ 1	75	50	50.00	0	0	50	33.33	0	0	25	16.67	0	0	150
Приоритет 1/СЦ 2	25	20	35.71	0	0	20	28.57	5	7.14	20	28.57	0	0	70
Приоритет 1 Общо	100	70	45.45	0	0	70	31.82	5	2.27	45	20.45	0	0	220
Приоритет 2/СЦ 1	100	80	10.00	0	0	800	80.00	0	0	100	10.00	0	0	1000
Приоритет 2/СЦ 2	55	55	50.00	0	0	50	45.45	0	0	5	4.55	0	0	110
Приоритет 2/ Общо	155	135	13.96	0	0	850	76.58	0	0	105	9.46	0	0	1100
Приоритет 3/СЦ 1	200	180	10.00	0	0	100	5.00	0	0	1700	85.00	0	0	2000
Приоритет /СЦ 2	200	200	10.00	0	0	100	5.00	0	0	1700	85.00	0	0	2000
Приоритет 3/СЦ 3	100	100	10.00	0	0	100	10.00	0	0	800	80.00	0	0	1000
Приоритет 3/ Общо	500	480	10.00	0	0	300	6.00	0	0	4200	84.00	0	0	5000
Приоритет 4/СЦ 1	50	50	10.00	50	10	380	76.00	0	0	20	4.00	0	0	500
Приоритет 4/СЦ 2	150	150	21.43	0	0	300	42.86	225	32.14	25	3.57	0	0	700
Приоритет 4/СЦ	100	95	11.11	120	13.33	400	44.44	15	1.67	265	29.44	0	0	900

3														
Приоритет 4/ Общо	300	295	15.79	170	8.95	1080	56.84	40	2.11	310	16.32	0	0	2100
Приоритет 5/СЦ 1	250	135	2.54	2000	20.30	6400	64.97	600	6.09	600	6.09	0	0	9850
Приоритет 5/СЦ 2	175	175	1.80	800	8.23	8000	82.26	400	4.11	350	3.60	0	0	9725
Приоритет 5/СЦ 3	85	42	3.78	250	11.11	425	18.89	1400	62.22	90	4.00	0	0	2250
Приоритет 5/ Общо	510	352	2.34	3050	13.97	14825	67.93	2400	11.00	1040	4.77	0	0	21825
Приоритет 6/СЦ 1	100	50	50.00	0	0	50	50.00	0	0	0	0	0	0	100
Приоритет 6/СЦ 2	100	100	50.00	0	0	100	50.00	0	0	0	0	0	0	200
Приоритет 6/СЦ 3	40	40	40.00	0	0	60	60.00	0	0	0	0	0	0	100
Приоритет 6/ Общо	400	240	60.00	0	0	160	40.00	0	0	0	0	0	0	400
Общо	1805	1572	5.89	3220	10.50	17285	56.39	2645	8.63	5700	18.59	0	0	30655

Финансова таблица 3 (цени 2013 г., в хил. лв.)								
Финансов източник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Общо
Местно публично финансиране	230	280	318	290	230	280	177	1805
Общински бюджет	30	30	43	40	30	30	30	233
Съфинансиране от европейски проекти	200	250	275	250	200	250	147	1572
Външно публично финансиране	8700	1745	4085	2800	2700	1650	1470	23150
Централен бюджет	300	500	600	600	500	450	270	3220
Фондове на ЕС	7000	1000	3285	2000	2000	1000	1000	17285
Други източници	1400	245	200	200	200	200	200	2645
Частно финансиране	700	700	750	800	850	900	1000	5700
Фирми, фондове	700	700	750	800	850	900	1000	5700
Финансови инструменти	0	0	0	0	0	0	0	0
Заеми от финансови институции	0	0	0	0	0	0	0	0
ОБЩО	9630	2725	5153	3890	3780	2830	2647	30655

**ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА НАПРЕДЪКА НА
ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА КРУШАРИ 2014-2020 Г.**

Стратегическа цел : Повишаване на интереса към Община Крушари								
Приоритет 1: Създаване на местни общества на знанието								
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Специфична цел 1: Привличане на научните среди за проучване на общинските ресурси:	Наличие на проучвания за състоянието на природните ресурси (брой)							
	Годишни отчети за опазване на водите и земята от замърсяване (брой)							
	Сключени договори за партньорства (брой)							
	Годишни отчети за изпълнение на Комуникационната стратегия (брой)							
Специфична цел 2: Трансфер на знания и действия по осведомяване:	Проведени научни експедиции, събирателска и проучвателна дейност, летни стажове и практики на територията на общината (брой)							
	Размер на привлечения ресурс за развитие на туристическия потенциал в лв.							
	Увеличение на научните работници, проучващи ресурсите на общината в %							
	Часове в детските градини и училищата за изучаване на родния край съгласно приета Програма (брой)							
	Резултати от анкети за проверка на знанията за родния край (брой)							
	Проведени курсове за ограмотяване, за изучаване на занаяти, за работа в интернет среда (брой)							
	Участници в състезания за работа с ИТ (брой)							
	Увеличение броя на домакинства, ползващи интернет, спрямо 2011 г. в %							
Приоритет 2: Насърчаване развитието на устойчив туризъм, базиран на природно и културно наследство								
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Специфична цел 1: Налагане на местен туристически продукт	Картирани местни забележителности (брой)							
	Създадена и популяризирана туристическа дестинация на база културно-историческо наследство (бр.)							
Специфична цел 2: Развитие на мрежи за регионално и трансгранично сътрудничество за интегриран туризъм	Открит и работещ туристически информационен център (бр.посетители)							
	Реализирани нощувки на територията (бр.)							
	Проведени курсове по основи на туристическото обслужване (бр.)							
	Създадени/ подобрени туристически атракции (бр.)							
	Вложени средства в екотуристическа инфраструктура в лв.							
	Инвестиции чрез ОП ТГС-РО-БГ в лв.							

	Одобрени и реализирани. междуобщински проекти (бр.)								
	Международно участие в местните културни прояви в %								
Приоритет 3: РАЗВИТИЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА (И АГРАРЕН БИЗНЕС)									
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Специфична цел 1: СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ОТ ЗЕМЯТА Специфична цел 2: БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТРАДИЦИОННИ ОТРАСЛИ Специфична цел 3: ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА НА МЕСТНИ ПРОДУКТИ ДО ПАЗАРИ	Приходи от дейността в лв.								
	Произведена продукция в лв.								
	Инсталирани мощности от ВЕИ, мвт								
	Реализирани проекти за възстановяването на съществуващи, и направата на нови напоителни съоръжения и системи (бр.)								
	Нови фирми, започнали своята дейност в общината (бр.)								
	Приходи от общинския поземлен фонд в лв.								
	Обем продажби на местни тържища в лв.								
	Биологично земеделие в % от традиционното								
	Привлечен ресурс в икономиката чрез програми/проекти в лв.								
	Сдружения на производителите (бр.)								
	Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност в % от БВП								
	Дълготрайни материални активи в лв.								
	Регистрирана земеделска техника в бр.								
	Животни във фермите в бр.								
Приоритет 4: СОЦИАЛНО ПРИОБЩАВАНЕ И НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА									
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Специфична цел 1 ОПТИМИЗИРАНЕ НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ	Модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата (бр.)								
	Население, облагодетелствано от подобрена социална, образователна и здравна инфраструктура в % от общото население								
	Дял на преждевременно напусналите училище в % от всички ученици								
	Дял на заетите висшисти (30-34 г) в %								
Специфична цел 2 РАЗВИТИЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ХОРАТА В ОБЩИНАТА	Заетост на населението на възраст 20-64 г. в %								
	Хора под прага на бедност в % от населението								
	Обучени в курсове за обучение, квалификация, преквалификация в бр.								
Специфична цел 3 ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРЕДОСТАВЯНИТЕ	Услуги, предоставяни в схема на Публично-частно партньорство в бр.								
	Деца, включени в образователната система в бр.								
	Внедрени мобилни услуги в бр.								

ОБЩЕСТВЕНИ УСЛУГИ	Задоволеност от предоставяните социални услуги в %								
	Доходи на населението в лв.								
Приоритет 5: ПОДКРЕПА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ (СВЪРЗАНОСТ И ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА)									
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Специфична цел 1: ПОДОБРЯВАНЕ ДОСТЪПНОСТТА В ОБЩИНАТА Специфична цел 2: БАЛАНСИРАНА И ЕФЕКТИВНА СЕЛИЩНА МРЕЖА Специфична цел 3: СЪХРАНЯВАНЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ЩАДЯЩО ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕСТНИТЕ РЕСУРСИ	Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение в км								
	Дял на населението, обслужвано от СПСОВ в %								
	Население с подобрен транспортен достъп в %								
	Домакинствата с достъп до интернет в бр.								
	Разширена / реконструирана ВиК мрежа (км)								
	Разходи за опазване и възстановяване на околната среда в лв.								
	Дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление в %								
	Сгради с повишена енергийна ефективност в бр.								
	Реализирани инфраструктурни проекти в лв.								
	Реализирани проекти, насочени към развитие на спорт и младежки дейности в лв.								
	Въведено разделно сметосъбиране в % от населението								
Приоритет 6: ПАРТНЬОРСТВО ЗА ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ									
Специфична цел	Индикатор	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Специфична цел 1: УКРЕПВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНСКИТЕ ПРОЦЕСИ Специфична цел 2: ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА И КАЧЕСТВОТО НА УСЛУГИТЕ, ПРЕДЛАГАНИ ОТ ПУБЛИЧНАТА ВЛАСТ Специфична цел 3: ПАРТНЬОРСТВА ЗА СОЦИАЛНО - ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ	Сключените договори за участие в програми и проекти по Структурните фондове (бр.), вкл. МИГ								
	Проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен между регионите на България и Европа в бр.								
	Новосъздадени публично-частни партньорства (бр.)								
	Диверсифицирано предлагане на административни услуги в бр.								
	Финансови корекции в % от общия размер на проектите								
	Успеваемост на проведените тръжни процедури в %								

Приложение 5

Система на „Вътрешен мониторинг и оценка”

Изпълнението на средносрочен стратегически документ, какъвто е Общинският план за развитие, представлява продължителен, сложен и моноогообхватен процес, който зависи от фактори и промени във вътрешната и външната среда. Неговото управление е въпрос на успешно преодоляване на негативните външни и вътрешни въздействия, което е възможно чрез постоянно наблюдение и контрол на изпълнението. По-долу са представени основните етапи на процеса на наблюдение (мониторинг) и оценка при годишен цикъл, който следва да се прилага за цялата времева рамка на Плана.

Етапи на изпълнение, съдържание и документи

Действие	Описание	Отговорник	Документ
1. Определяне на целите и документите, свързани с провеждането на вътрешен мониторинг	Мониторингът и оценката са средства за управление на Общинския план за развитие. Мониторингът представлява непрекъснато наблюдение на процеса на изпълнение на Плана с разумното оползотворяване на наличните ресурси, инфраструктура и услуги от общината. Информацията, получена при вътрешния мониторинг, се използва за ефективно и ефикасно управление на резултатите и ефектите от реализацията на ОПР. Мониторингът показва напредъка и постиженията на определени етапи от развитието, а също потенциални и реални проблеми за своевременно управленско решение. Кметът, който е отговорен за изпълнението на ОПР, определя целите на вътрешния мониторинг. Те могат да бъдат: - Периодичен преглед на постигнатото по отношение на поставените цели - Периодично отчитане на напредъка в изпълнението на ОПР пред Общински съвет - Анализ на резултатите, ефектите и въздействието на проектите, реализирани в общината, върху изпълнение на ОПР - Разглеждане на междинната оценка и предприемане на действия - Прогнозиране на бъдещото развитие, съобразено с промените във външната среда и възможностите, предоставяни от Оперативните програми - Планиране на годишни цели и ресурси за изпълнението им - Актуализиране на стратегията на ОПР в случай на необходимост, за да се реагира своевременно на промените и проблемите и да се запази очакваното въздействие върху територията	Кмет Членове на Работна група за наблюдение	Заповед Анализ на съществуващото положение Прогноза за бъдещото развитие Годишен доклад за изпълнението на ОПР Годишна програма за реализация на ОПР

	- Предложения за преразпределяне на заложените средства за изпълнение на целите на ОПР		
2. Определяне на група за наблюдение.	Работна група за наблюдение на ОПР Примерен състав: - директор на дирекция в общината; - един общински специалист; - един общински съветник; - един представител на кметовете на населени места - един представители на НПО; - двама представители на бизнеса и/или на браншови организации; Общинският съвет, кметовете, бизнеса и НПО излъчват по покана на Кмета свой представител в Работната група за наблюдение на ОПР.	Кмет Ръководител на Работната група	Протоколи от заседания на Работната група;
3. Действия по вътрешния мониторинг.	Работната група провежда срещи/заседания. I. На първата среща се обсъждат и определят индикаторите - входни и изходни, спрямо които се измерва всяка година постигнатото по целите на ОПР. Определят се източниците, от които се събира обективна информация за измерване на целите, сроковете за получаване на информацията и отговорниците, които я обработват. Приема се план за наблюдение на отделните индикатори и за разработване на отчетите. Източник на информация за целите на мониторинга на ОПР са и проектите, които община Крушари разработва, изпълнява и отчита. Информацията за всеки един проект се предоставя на Работната група във вид и съдържание, идентично на това в ИСУН. II. Провеждат се периодични срещи на работната група за обобщаване, обсъждане и адресиране на резултатите от мониторинг. Те могат да бъдат: - Ежегодни - за оценка на изпълнението и напредъка по реализацията на плана. Тази оценка се извършва като се сравни Програмата за реализация на Общинския план за развитие за съответната година с изпълнението на поставените в него цели, използването на финансовите ресурси, необходимост от актуализация, препоръки и предложения за актуализация и за следващата ПРОПР и др. Групата изготвя ежегоден доклад. - При необходимост - при сериозна промяна в ситуацията, при задание от Общинския съвет и други, Групата изготвя документ съгласно поставената задача. - В края на периода Работната група изготвя доклад за цялостното изпълнение на ОПР, с оценка на постиженията и въздействието от	Ръководител и членове на Работната група	Матрица за измерване на напредъка База данни с проекти: приключили, в процес на изпълнение, разработени Доклади, отчети

	реализацията на плана, оценка на ефективността на ресурсите, анализ на изпълнението, изводи и препоръки за новия ОПР и др. Препоръчва се включването на външни експерти III. За своята работа Работната група се отчита пред Кмета.		